

1912

SPRAWOZDANIE

DYREKCJI

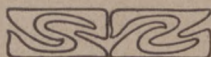
C. K. WYŻSZEGO GIMNAZYUM I.

z językiem wykładowym polskim

W TARNOPOLU

==== ZA ROK SZKOLNY 1912. ====

1. Dr. Tadeusz Stańewski: Filozofia Zygmunta Kra-
sińskiego.
2. Część administracyjna.

TARNOPOL.

NAKŁADEM FUNDUSZU SZKOLNEGO.

Z drukarni L. Wierzbickiego w Tarnopolu

1912.

SPRAWOZDANIE

DYREKCJI

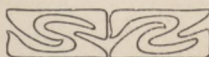
C. K. WYŻSZEGO GIMNAZYUM I.

z językiem wykładowym polskim

W TARNOPOLU

==== ZA ROK SZKOLNY 1912. ====

1. Dr. Tadeusz Staniewski: Filozofia Zygmunta Kra-
sińskiego.
2. Część administracyjna.

TARNOPOL.

NAKŁADEM FUNDUSZU SZKOLNEGO.

Z drukarni L. Wierzbickiego w Tarnopolu

1912.

BIBLIOTHECA

103743 II

1912

Biblioteka Jagiellońska

1002681955

Filozofia
Zygmunta Krasińskiego.

NAPISAŁ

Dr. TADEUSZ STANIEWSKI.

Filozofia Zygmunta Krasińskiego.

1) Bardzo trafnie wyraził się jeden z pisarzy doby najnowszej, nazywając Zygmunta Krasińskiego „poetą myśli“. Drugi, z żyjących współcześnie¹⁾, wszędzie i zawsze kładzie szczególniejszy nacisk na refleksyjny charakter twórczości naszego poety. Co do mnie—sądzę, że pod tym względem, będąc różnym od Mickiewicza i Słowackiego, zbliża się najbardziej Krasiński do zaledwie w ostatnich czasach wydartego niepamięci — autora filozofii „Słowa“ Cypryana Norwida. Podobno jest regułą, od której niema prawie wyjątków, iż wszyscy wielcy poeci są równocześnie myślicielami niepospolitej miary. Nie chcę też tej bynajmniej uzasadniać, cytując szeregi powszechnie znanych imion, biorę więc tylko *par exemple* naszych wielkich mistrzów słowa: Mickiewicza, Słowackiego, Krasińskiego i Norwida. Wszyscy oni obok swej twórczości poetyckiej — zwracają się ku opracowywaniu zagadnień filozoficznych. Czy wszakże nie popełni fatalnej pomyłki ten, kto powołując się na ich filozoficzne skłonności ochrzczi Mickiewicza i Słowackiego mianem poetów refleksyi. Bezwarunkowo tak!.. Słowacki i Mickiewicz byli myślicielami, ale nie poetami myśli. W tym wypadku mamy na widoku przedewszystkiem ich rolę i znaczenie w poezyi. U Słowackiego góruje ponad wszystko inne jego królewska fantazyja — u Mickiewicza uczucie. Tymczasem Krasiński poetyzował „filozoficznie“ i to w utworach mniejszych rozmiarów — zapuszczał się bardzo często w rozumowania i dowody.

W tem tkwi zasadnicze przeciwieństwo Krasińskiego w stosunku do Mickiewicza i Słowackiego i na tem równocześnie zasadza się podobieństwo między nim a Norwidem.

2) Już bardzo wczesnie, bo na umysł osiemnastoletniego młodzieńca zaledwie, zaczynają wywierać wpływ za-

¹⁾ Hr. Stanisław Tarnowski.

gadnienia filozoficzne, o czym świadczy wymownie „Ułomek rękopisu słowiańskiego“.

Pobudka do napisania tego utworu była—przynajmniej sądząc pozornie—nad wyraz błaha, codzienna i ziemska—miłość do p. Henryki Willan. Pisząc rzecz całą stylem obrazowym i poetyckim, usiłuje Krasiński ją przekonać, że z chwilą śmierci dwojga kochanków, łączące ich za życia węzły wcale nie ulegają zniszczeniu, lecz trwają bez przerwy jakiegokolwiek i nadal, albowiem panowanie śmierci „jest wszechwładne nad ciałem—ale żadne nad nami samymi—nad tem, co żyje w naszych piersiach“.

Ze wszystkiego, co porusza poeta w tej mikroskopijnej, zawierającej zaledwo 11 stron druku rozprawce, przebija się nietylko głęboka, religijna nuta, wolna prawie całkiem od terminologii teologicznej, ale, co więcej, próba dowodzenia i uzasadniania wygłoszonych sentencji.

3) Punktem wyjścia dla stanowiska autora jest wiara w dualizm (duszy i ciała), która się dopiero potem pod wpływami filozofii idealistycznej niemieckiej zachwiała. Obok tego jednak formułuje on czysto rozumowe, filozoficzne koncepcje, wolne zresztą od obowiązującej nas w tym wypadku terminologii filozoficznej. Wszystkie one dadzą się sprowadzić do kilku tez zasadniczych, któremi są odnośnie do wszechświata: a) niezniszczalność substancji; rzecz obojętna jakiej?.. duchowej czy materialnej! b) przyczynowość; c) powtarzanie się kolejne jednych i tych samych stosunków.

Uczucia, myśli, akty woli naszej jako raz powołane do bytu—istnieją tem samem i nadal poprzez całą wieczność. „Uczucie raz wlane w duszę zaprzestać swych postępów nie zdoła—i to, co Bóg raz dozwolił, dozwolonem jest na zawsze“¹⁾. Prócz tego pewnika, mówi jeszcze Krasiński o związku zachodzącym między zjawiskami naszego otoczenia... „Jest związek ogólny, pewny, niczem nie naruszony między wszystkimi częściami świata materialnego

---

¹⁾ Utwory młodzieńcze str. 364. Pisma Zygmunta Krasińskiego — Kraków 1912. t. I.

i moralnego¹⁾. Jedno i to samo prawo rządzi wszystkim i rozliczne swe skutki podobnie wywiera na ciałach i duszach“. W słowach tu cytowanych zechciejmy podkreślić wyraz „prawo“, aby łatwo przyjść do przekonania, iż autor głęboko wierzył w powszechną prawidłowość, ład i porządek, panujące w naturze.

Co prawda jestto raczej subiektywne, nieuświadomione może jeszcze, przyjęte z góry, a priori, przekonanie — dla nas jednak jako punkt wyjścia samego twórcy — zasługuje na uwagę. Pozostaje jedno jeszcze... Być może, iż zechce ktoś nas zapytać, w jakito sposób przedstawiał sobie Krasiński owo powtarzanie się wydarzeń wszechświatowych, jak „puszczone w nieskończoność istoty muszą się zejść kiedyś“ ze sobą? Na to on jednak sam nic nam nie odpowiada. Co do mnie, nie mając zamiaru podsuwać mu własnych myśli, załatwiam całą sprawę negatywnie, twierdząc mianowicie: W utworze Krasińskiego nie może być mowy „o wieczystym powrocie wszechrzeczy“, o którym już w starożytności marzył wielki mędrzec z Efezu^{*)}, a w naszych czasach Antychryst-Nietzsche.

4) Z wiarą w harmonię wszechświatową, w Boga, przez którego raz powzięte postanowienia osiągają moc niespożytą poprzez całą wieczność, występują łącznie u młodzieńczego filozofa pewne mistyczne nastroje. Przedstawia sobie, że człowieka otaczają zewsząd istoty niewidzialne i nadmysłowe i nie pozwala wątpić, że po śmierci każdy z nas wejdzie z nimi w bliższe związki...

Ta wiara mistyczna (z pierwszego okresu) w istnienie odrębnego świata duchów jest raczej wpływem jego chrześcijańskiego stanowiska i nie nosi na sobie śladów studyowanej literatury. Przy tem wszystkim jednak mamy i tu pewien odcień oryginalności w poglądach poety. A lubo od wysnuwania daleko idących konkluzji młody Zygmunt Krasiński był bardzo daleki, bliższych szczegółów nie rozwijał i nie poruszał, rzecz samą przedstawiał raczej tylko po-

---

¹⁾ T. j. psychologicznego.

^{*)} Heraklit.

bieżnie i obrazowo, to jednak winniśmy żywić cześć wysoką nie tylko dla jego śmiałości wywodów, ale i dla głębokości poruszanych kwestyi. Może nie widział dokładnie, nie uświadamiał różnicy, która zachodzi między skrajnie dualistyczną teorią a pluralizmem. Wskutek tego popadł w niemałą niejasność i sprzeczność ze sobą samym, czego dalszą konsekwencyą musiała być przebudowa dotychczasowych pojęć.

5) Nie jest naszym celem jakoteż może być wręcz zbytecznym kolejne śledzenie refleksyi filozoficznych Kraśńskiego. Byłoby to ciągle gubienie się i rozpraszenie się w drobiazgach tam, gdzie pragniemy stworzyć syntezę. Z roku 1830. przechowały się tylko dwa krótkie urywki, poświęcone głębszym rozmyśleniom — „O życiu“ i „Wspomnienie“.

We „Wspomnieniu“ twierdzi autor, że niema wogóle żadnej terażniejszości, a istnieją tylko przyszłość i przeszłość. Człowiek, który obserwuje i bada, łatwo przyjść może — zdaniem jego — do przekonania, iż w całym wszechświecie odbywa się bezustannie proces zniszczenia i rozkładu, że ząb czasu w podobny sposób kruszy piramidy egipskie jak nadzieje, uczucia i namiętności ludzkie. Tylko wspomnienie jako takie jest wiecznotrwałe; „Szydzi z przetrzeni i czasu — jego lot buja ponad materją — dla niego niema ani rozłąki — ani odległości“¹⁾.

Inna rzecz życie ludzkie. Składa się ono z wrażeń i wzruszeń, które niekiedy zgodnie, niekiedy sprzecznie, łączą się jedne z drugimi, póki śmierć nie zerwie łańcucha. Wszystko, czemkolwiek tylko nas może życie obdarzyć, najczęściej czyha na naszą zgubę i piętrzy się tysiącem niebezpieczeństw. Treścią istotną życia jest walka serc i pragnień ludzkich. Każdy z nas czuje się samotnym i opuszczonym, albowiem wie z doświadczenia, że „nigdy drugi nie zdoła odczuć w równej mierze tej samej rzeczy, co on, i w tej samej chwili“. Jak łatwo — na podstawie przytoczonych tu myśli — wywnioskować pewien smętny, a

¹⁾ Pisma VIII. str. 50.

nawet pesymistyczny nastrój wije się nicią czerwoną poprzez twórczość Krasińskiego w pierwszej dobie jej narodzin i nadaje jej odrębny, specyficzny koloryt. Dotychczas podnosiliśmy dodatnie cechy tej twórczości, nie dotykając ujemnych. Teraz niech nam będzie wolno i o tych w krótkości wspomnieć. Przedewszystkiem koncepcyom filozoficznym Krasińskiego zbywa na wzajemnej współzależności i spójni wewnętrznej: są one raczej aforyzmami, spisowanymi luźnie i dorywczo. Autor nie zdołał ześrodkować, nie skupił swych pomysłów około jakiegoś wspólnego ogniska t. j. idei naczelnej, ale, stosownie do upodobania, przerzucał się od jednej kwestyi do drugiej. A jakie były — zapytujemy — stąd skutki? Te, że z jednej strony młody myśliciel nie zdołał należycie pogłębić pewnych zagadnień, a z drugiej mógł łatwo wikłać się w sprzecznościach ze samym sobą. Że zaś na przyszłość zdołał w pewnej mierze uniknąć niebezpieczeństwa — leży zasługa nie tyle w jego własnej, twórczej intuicyi, ile raczej wypływa z pobudek zewnętrznych. Dopiero pod wpływem metody zapożyczonej od Hegla zaczyna stopniowo się układać i krystalizować w pewną całość „filozofia“ Zygmunta Krasińskiego, która zresztą nie przekształciła się nigdy w pewien wykończony „filozoficzny systemat“.

II.

6) Sprawy polityczne, gorączkowa praca literacka, zwłaszcza nad „Nieboską“ i „Irydyonem“ oderwały Krasińskiego na pewien okres czasu od spekulacyi filozoficznych. W „Nieboskiej“, gdzie poeta przez usta Hrabiego Henryka (męża) wyśmiewa fanfaronadę filozofów, mamy dowód abnegacyi filozoficznej autora, która mniej więcej trwa aż do roku 1836. Idee, zawarte w wielkich kreacyach artystycznych, apoteoza Chrystyanizmu, pojętego tak, jak go przedstawia historia, zatrzymują Krasińskiego przy sobie, nie zezwalając mu na wędrowkę po manowcach spekulacyi.

Zapewne i dzieł filozoficznej treści czytał jużto z przyczyny braku czasu jużto dzięki pewnemu uprzedzeniu

i niechęci stosunkowo dość mało. Że tak prawdopodobnie było, że to co mówimy nie jest tylko czczym i bezpodstawnym domysłem — świadczy najlepiej „przekleństwo“ (!), rzucone przez poetę pod adresem niemieckiej filozofii, z którą do tego czasu obznajomionym nie był... „Oni chcą — powiada w jednym z listów, — by materya i duch jedno były (?), by zewnątrz świata, by za naturą nic już nie było, by organizm świata był Bogiem na ciągłej przemianie, na ustawicznym umieraniu części swoich. Przekłęci, przekłęci — oni mnie jakby pozbawili na czas długi uczucia piękności!“ ¹⁾

6) Pomimo ostrej krytyki daje jednak zauważyć w przytoczonych słowach, że w duszy ich autora musiała tkwić wątpliwość, objawiał się stan niezdecydowania i wahania się, wskutek czego mamy tu w miejsce argumentów, druzgocących zdanie przeciwnika — przekleństwo. Dla człowieka płytkiej, intelligencji już sama niechęć, subiektywne uprzedzenie, stanowić może dostateczny powód do odrzucenia i zaprzeczenia prawdy. Czy jednak takim mógł być i zostać Zygmunt Krasiński? — Nie.

Wcześniej czy później musiał w duszy jego dokonać się przełom; potępić Hegla i szkołę bez dowodzenia i zająęcia określonego stanowiska nie chciał i nie mógł. To też od r. 1836 zabiera się bardzo energicznie do studyów, których skutkiem była u niego z jednej strony nie tylko rehabilitacya do tego czasu nienawidzonych „panteistów“, ale nawet przejście się ich nauką i zachwianie wiary w dualizm. Zupełną słuszność przyznaje twierdzeniu profesora Tarnowskiego, że Krasiński posiadał głęboko w sercu zakorzenione uczucie religijne, a pomimo tego doszedł „do konkluzyi z chrześcijaństwem wprost niezgodnych“ ²⁾ Nie samo jednak głęboko zakorzenione w sercu uczucie religijne, przywiązanie do odziedziczonej po przodkach wiary, której do ostatka bronił z heroicznem męstwem Hrabia Henryk w okopach św. Trójcy, ale także — że tak powiem

¹⁾ Listy Zygmunta Krasińskiego Lwów 1882 t. I. str. 72, 73.

²⁾ Stanisław Tarnowski. Zygmunt Krasiński. t. II. Kraków 1912 str. 41.

— estetyka katolicyzmu, piękno jego obrządku, urok czasów średniowiecznych, — pociągały ku sobie poetę. Naturalnie, że początkowo starał się bronić ze wszystkich sił przeciwko osidlającej jego duszę nowej potędze, panteizm wprost niechce nazywać inaczej jak „ateizmem“, ciska gromy „oburzenia“ na jednego z głównych jego przedstawicieli Spinozę. [którego jednak widocznie czyta!] i usiłuje dowieść, że w całej nauce jego „jest tylko wieczność siły“, a natomiast „niema wieczności myśli, ani wiary, ani nadziei, bo indywidualów nieśmiertelnych niema, są tylko nieśmiertelne Nicości“. ¹⁾

Niemniej stanowczo, a z większym dla siebie skutkiem stacza Krasiński walkę z materializmem Helwecyusza oraz jego epigonami z wieku XIX., (czerpiąc przytem głównie swą broń z arsenału estetyki!). A jednak w miarę zapoznawania się z literaturą filozoficzną Niemców — coraz to mniej uprzedzenia daje się spostrzedz przeciwko „panteizmowi“ i filozofii wogóle. Świadczy o tej zmianie frontu między innymi także i jeden z listów poety, pisanych do Konstantego Gaszyńskiego w r. 1839., gdzie mu zarzuca — zresztą bardzo umiejętnie i trafnie — fałszywe i niesprawiedliwe sądzenie filozofii Kanta. ²⁾ Coraz to widoczniejsze staje się u Krasińskiego zaufanie do rozumu, oraz pewien nienapotypany dotąd optymizm, spowodowany nadzieją, że uda mu się „przeniknąć do gruntu wszechrzeczy“. ³⁾

8) Skąd nasuwa się pytanie zaszła tak prędką zmiana zapatrywań? Łatwo możemy sobie wyobrazić, jak zaczął imponować swą powagą Krasińskiemu Hegel, kiedy wreszcie po długim wahaniu się, wziął do rąk jego dzieła. Długo przecież nie chciał, obawiał się, uznać w nim swego mistrza. — Zwłaszcza po tylu ciężkich inwektywach, rzuconych na transcendentálny idealizm. — Heglistą mógł zostać, ale, że tak powiem, dopiero z drugiej ręki, albowiem sam mistrz był dlań niesympatyczny.

¹⁾ Listy I. t. str. 82, 83.

²⁾ Listy t. I. str. 147.

³⁾ Listy t. II. str. 165.

Przystoi nam w tem miejscu wspomnieć przynajmniej w kilku słowach o myślicielach, którzy czy to bezpośrednio czy też pośrednio oddziałali na twórczość filozoficzną Zygmunta Krasińskiego i z którymi go łączy pokrewieństwo idei. Szelling podobnie jak Fichte wyszedł ze szkoły Kanta i również bardzo wczesnie emancypuje się i stwarza wielki, oryginalny system. Idealizmowi Fichtego, który uważa od początku za kierunek jednostronny, przeciwstawia swój własny „objektywny“ system. Wychodzi od przedmiotowości, natury, uduchowionej, ale nieświadomej jeszcze, w łonie której *potentialiter* tkwią zarody myśli. Drogą powolnej a stopniowej ewolucyi, drogą przemian wewnętrznych, różniczkowania się. Duch — przyroda wydziela ze siebie coraz to nowe zasoby umysłowych pierwiastków, tak iż na końcu pierwotne Nie — Ja (przyroda) osiąga stopień pełnej świadomości czyli pełnego Ja (Fichtego). Skonstruowaną w tej formie teorię przejął od Szellinga Hegel, przekształciwszy ją na swój sposób, w duchu panteistycznym, gdy tymczasem sam jej twórca poszedł dalej, wziął rozbrat z panteizmem: przyjął indywidualność, nieśmiertelność duszy ludzkiej, istnienie osobowego Boga poza światem, narzeczcie wolną wolą i objawienie. Filozofia jego wywarła bezpośredni wpływ na umysłowość Krasińskiego i odzwierciedla dwa jej po sobie następujące etapy. Jak od „Trzech myśli“ ku „Psalmom“ pojęcie Boga rozwidnia się ku niezależnemu, panującemu nad przyrodą, ku temu, który rozlał się po wszej ziemi, a został w Niebie, tak w rozwoju myśli Schellinga Bóg — Natura staje się Panem Świata¹⁾ Podobnie jak wcześniejszy od niego Jakób Böhme rozróżniał Schelling w historyzofii trzy epoki dziejowe, odpowiadające rządowi nad światem Ojca, Syna i Ducha Świętego: czasy przed stworzeniem, teraźniejszość i przyszłość.

9) Mamy przed sobą do rozwiązania dwa pytania następujące: Czy widoczne podobieństwo, analogiczność pewnych pomysłów Zygmunta Krasińskiego do filozofii

---

¹⁾ Biblioteka Warszawska 1903 tom II. str. 238 (Dzień Ducha Św., przez Adama Krasińskiego).

Schellinga — jak to zauważymy niżej — rodzą się stąd, że powtarzał je Krasiński, czerpiąc bezpośrednio, wprost u samego źródła? Czy też sama analogia była tylko przypadkowa, tak, iż obaj myśliciele doszli do pokrewnych wyników, idąc do celu odmiennymi ścieżkami? Sądzę, że najstosowniej będzie dać odpowiedź przeczącą na te oba pytania. Poeta — jak wiemy — wahał się uznać nad sobą autorytet któregośkolwiek z filozofów niemieckich (więc i Schellinga również!) Oczekiwał chwili, kiedy objawi się światu duch nowy i wielki i nową prawdę obwieści, jeśli nim będzie Polak — w takim razie zaspokojonemi również będą życzenia serca, święcić będzie tryumfy duma narodowa poety. I zdało się oto nareszcie, że długo pożądany i oczekiwany mąż przyszedł w osobie młodego Augusta Cieszkowskiego, odkąd dał się poznać jako autor dziełka, napisanego w języku niemieckim, a noszącego szumny tytuł „Prolegomena zur Historiosophie“, Osią, dokoła której skupiają się i obracają się pomysły autora jest sam problem filozofii historii.

Czytając to dzieło odnosi się wrażenie, jakoby autor miał chęć obalić Hegla (co też istotnie usiłuje) posiłkując się jego własną bronią t. j. metodą. Pod względem jej stosowania stara się prześcignąć mistrza i staje się prawowiciniejszym bez porównania Heglistą aniżeli nawet sam Hegel!.. Bo przecież z nas każdy wie dobrze, że pogląd na świat uczonego czy filozofa wiąże się ściśle z jego stanowiskiem formalnem, z zasadniczym punktem wyjścia. O ile zaś sprawa dotyczy metody dyalektycznej Hegla — to ta niesłychanie zręcznie nadając się do schematyzowania zjawisk ogólnych, wszystkim, którzy znajdowali się pod jej urokiem, mogła odjąć zdolność samoistnej twórczości i zepchnąć ich na tory suchej, czczej i jałowej spekulacji. Subiektywnem złudzeniem poprostu możemy nazwać nadzieje naszych filozofów, jeśli opierając się na metodzie Hegla, mieli zamiar go obalić!.. Cieszkowski August był jednym z takich, w dodatku należał do najwybitniejszych. Krasiński, który tylko przeciw samemu Heglowi (a nie jego metodzie) występował, ujrzał w Cieszkowskim jednym za-

machem wielkiego tytana myśli, który ma ludzkości głosić nowe objawienie. Że tak było istotnie — pouczają nas listy poety. W liście n. p., pisanym pod datą 21. lutego 1840. do Edwarda Jaroszyńskiego odzywa się w sposób następujący: „Przed ośmiu miesiącami twierdziłem ci przeczuciem, że już stanowisko Hegla przeskoczonym jest, a teraz mogę ci tego dowieść rozumowaniem. Ten, co Hegla dalej rozwinął, poprawił w filozofii historii, a w absolutnej odmienił, jest to ziomek nasz August Cieszkowski“.!)

W swych dalszych wywodach przypomina Krasiński, że najwyższem stanowiskiem Hegla była „myśl myśli“, że Hegel sprzeniewierzył się samemu sobie przez wprowadzenie do filozofii historii tetrachomicznego podziału (t. j. na cztery epoki) i że nareszcie zasługą Cieszkowskiego jest zastosowanie w dziejach troistego podziału na epokę starożytności, chrześcijańską i przyszłą czyli na epokę czucia, myśli i czynu.

10) Czasy od roku 1840 są dopiero fazą dojrzałości u Zygmunta Krasińskiego na polu filozofii — podczas gdy jego dojrzałość artystyczna jest prawie o całych lat dzieśnięć wcześniejszą. W roku 1840 wydaje poeta anonimowo „Trzy myśli Henryka Ligęzy“ i „Przedświt“. Dla naszego badania są utworami większej wagi tylko pierwsza z „Trzech myśli — „Syn Cieniów“, napisana wierszem i Wstęp do „Przedświtu“. „Syn cieniów“ — to mistrzowska synteza zapatrywań autora na genezę ludzkiego żywota z p a r e x c e l l e n c e panteistycznego stanowiska, która jednakże w rozwoju jego poglądu na świat odegrała rolę tylko przejściowego, mało znaczącego epizodu i nie odbiła się na dalszej twórczości. Od chwili, gdy „Myśli“ ujrzały światło dzienne napróżno szukać u ich twórcy objawów religijno-filozoficznego radykalizmu, jaki tam właśnie występuje. Widocznem jest, że w duszy jego zapanował nagle nieopisany lęk, powstała wielka obawa, że wejdzie w kolizyę z katolicyzmem. Odrązu przejrzał przepaść, dzielącą jego obec-

1) Listy tom III. str. 92

ny pogląd od wiary religijnej, zburzył jeszcze wąty gmach panteizmu, a na jego gruzach rzucił nowe fundamenta.

11) Odczytując „Syna Cieniów“ poznajemy niby w jakimś kalejdoskopie dzieje pojedynczego człowieka wszystkich czasów. Pierwiastkowo jako nieświadome swej roli dziecko natury, znajdując się na stopnie zwierzęcości, odbywa istota ludzka wędrówki po globie ziemskim — zapewne tylko celem wynalezienia środków żywności — wśród czyhających niebezpieczeństw.

Syn Cieniów patrzy w otchłań, w ziemię, na dół.
Moc go nieznana z ciemni wyrzuciła,
Dzika wilczyca piersią wykarmiła —
I pod Tytanem stęknął ziemi padół“.

Pod wpływem sprzyjających warunków otoczenia budzi się najpierw w sercu ludzkim uczucie estetyczne piękna i zachwytu, następnie pierwsze refleksje myśli i wiara w Bóstwo. Jestto jednak dopiero początek tej drogi, po której kroczyć zleciła naszym praojcom „Moc nieznana“. Religie o zabarwieniu pogańskim i panteistycznym zastępuje religia miłości, opierająca się na wierze w „Ojca niebieskiego“. Nastają dni zwątpień — ale zarazem nadziei — poeta sam zachęca człowieka do odbywania dalszej podróży:

„A hańbą ową nie dręcz się pielgrzymie
Gdziekolwiek idziesz, tam wre anioł życia;
Twarz jego czasem w czarnym śmierci dymie,
Lecz jak kwiat róży, nim wyjdzie z ukrycia
Jak uśmiech dziecka, nim błysnie z powicia!...“

Ale ta chwila, w której człowiek uczył się nagle istotą nieśmiertelną — to nie jest jeszcze kres jego ziemskiej Odyssei; pozostaje jeszcze przejście poprzez jeden etap rozwojowy w przyszłości spoczywający, kiedyto narreszcie każda dusza dowie się o swem istotnym powołaniu.

„Każda dusza wie, że stała się synem
Równym ci, Ojcze, i wiecznie Jedynym.
Bo w każdej Jeden Ty jesteś, o Panie!
I w każdej wołasz „Ja“, a oprócz Ciebie
Nigdzie nic niema i nic nie powstanie!“

Nieoczekiwana i nagła wzmianka o „duszach“, pragnących złąć się z Bogiem w niepodzielną całość, podczas gdy dotąd wspominał autor o synu cieniów jako o indywiduum, uzasadnić się bezpośrednio nie da i chyba dla celów estetycznych wprowadzoną została.

Panteizmu samego ona nie obala wcale, skoro zaś Jaźnie boska i ludzka są w gruncie rzeczy te same, a poza Bogiem nic nie istnieje. Trudno zaiste uwierzyć, by to wszystko pisał Krasiński, który tak jeszcze niedawno żartował ze Spinozy, Hegla, całego panteizmu, który przed kilkoma miesiącami jeszcze wystąpił przeciwko niejakiemu Drowi Leo z Halli z zarzutem, że „systemat jego jest poprostu ateizmem, zaprzeczeniem Boga indywidualnego i nieśmiertelności duszy“, a sam równocześnie usiłował pogodzić panteizm z chrześcijaństwem ¹⁾.

I być może zakorzeniła by się na pewien dłuższy okres czasu nowa panteistyczna wiara w sercu poety, gdyby nie August Cieszkowski.

12.) Tu wszakże nadmienić wypada, że rok 1840 rozpoczyna nie tylko działalność Cieszkowskiego ale także zawiązanie się znajomości między Mickiewiczem, a mistrzem Andrzejem Towiańskim. Messyanizm Mickiewicza, który już w III. „Dziadów“ nazwał Polskę Chrystusem Narodów, a obecnie jako profesor literatur słowiańskich w *College de France* przystępował do publicznej propagandy swej doktryny, stanowił i dla Zygmunta Krasińskiego *Credo* wewnętrznego przekonania. Świadczą o tem niezbitie słowa samego Krasińskiego, który powiedział o Mickiewiczu: „W duchu on i ja wiemy to samo“²⁾. Dopiero towianizm wpłynął ujemnie na wzajemny stosunek oto poetów, a Towiański od chwili, gdy rozpoczął szerzyć wiarę w swe posłannictwo, nie znajdował w autorze „Nieboskiej“ zupełnie posłuchu (Słowackiemu, będącemu na drodze do towianizmu, oświadczył wręcz Krasiński, że wierzy w cuda,

---

¹⁾ Listy t. III str. 86. ²⁾ Tarn. II. t. str. 112.

a nie w cudotwórców, którzy idą za głosem własnej prożności¹⁾.

III.

13). Legenda, Przedświt i Psalm wiary obejmują całość kształt pojęć historyzoficznych Krasińskiego.

W *Legendzie*, napisanej niezawodnie pod wpływem „*Prolegomenów*” mówi autor o kościele ś-tego Jana, który przyszłość ma wybudować na gruzach chrześcijańskiego Rzymu. Naturalną jest rzeczą, iż takowa wizja przyszłości, niepoparta dowodami konkretnymi, była jeno obrazem poetyckim, a nie prawdą historyzoficzną. W gruncie rzeczy wszelkie próby, zmierzające do uchylenia nam przynajmniej rąbka tajemniczej zasłony przyszłości, dotychczas spełzły na niczem, a jak wnosić można, będą chybiały celu, ilekroć podejmowane zostaną.....

Zapewne, gdyby losy wszechświata zależały wyłącznie czy to od naszych zachcianek indywidualnych czy też od zbiorowej woli całej ludzkości, gdyby Bóg pozwolił — jak mówi Krasiński w *Psalmie dobrej woli* — „świętymi czynami..... samych wskrzesić siebie” — toć, zapewne, owo *pium desiderium* przyszłości spełniłoby się niezawodnie. Ale doświadczenie „dnia dzisiejszego” nie tylko od nas samych, ale i od szeregu nieskończonego czynników poza nami będących, jest zawiste.... Czyniąc nawiasowo te uwagi, przechodzimy do „*Przedświtu*”, którego wstęp, napisany majestatyczną prozą, jest krótkim rzutem oka na przeszłość rodu ludzkiego, mającym na celu rozszerzenie i uzupełnienie „*Legendy*”.

14) Problem nieśmiertelności, losy duszy po rozstaniu się jej z ciałem rozpatruje poeta nie (jak dotąd) in abstracto, ale w ścisłym związku z zagadnieniami innemi: ludzkości i wszechświata. Bezustanne rozmyślania na temat powołania rodu ludzkiego i składających go narodowości każą Krasińskiemu wierzyć, „że się coś zbliża i stanie, bo Ojca Naszego Niebieskiego ratunek, pomoc, słowo do nas, stało się nieodzownym warunkiem dalszego bytu naszego.

¹⁾ Tarn. II. tom str. 114.

Nasza cywilizacya przepadła, nasza epoka skazana“! ¹⁾ Analogii tego — jak mniemał — rozpaczliwego stanu współczesnej sobie epoki — szukał poeta w przeszłości, w dziejach cesarstwa Rzymskiego „kiedy to świat starożytny doszedł był do ostatnich wyników historyi swojej“. Cezar i jego następcy jednocząc pod swem panowaniem narody przygotowali, wbrew własnym chęciom, grunt, na którym wzrosło chrześcijaństwo. Ale „Słowo Chrystusowe, które z biegiem wieków wieków zdołało przetworzyć życie jednostek, nie ogarnęło przecież sobą sfery politycznej, nie opanowało państwa. Ponieważ atoli narodowości jako ucieleśnione idee i kreacye Boga mają do spełnienia wyższe posłannictwo duchowe na ziemi, przeto ucisk ich przez państwo staje się zbrodnią tak niesłychaną, że wszelkie inne gwałty i niesprawiedliwości są wobec niej niczem. Zaś rozbiór Polski, to „wina win“ — ona to bowiem — jak twierdzi autor — była jedynem państwem, które zasady etyki chrześcijańskiej wprowadziło do życia publicznego (?). Symptomy, zaś mające służyć jako drogowskazy epoki przyszłej, są bardzo widoczne i wyraźne.

Do tych należą nietylko bezustanne walki w sferze religijnej i społecznej, ale także, wśród olbrzymich przemian politycznych dokonana przez Napoleona spójnia moralna ludzkości, podobna do tej, jaką już za czasów rzymskich skutecznił był Cezar na polu fizycznej łączności. We wszechświecie istnieje prawo polarności, polegające na tem, „że jedna i tak sama siła w Duchu, objawia się na dwóch ostatecznych końcach swoich“ (Schelling). Z powszechności tego prawa zaś wynika jako warunek nieodzowny dopełnionej przez Polskę już „próby grobu“ — jej zmartwychwstanie.

My umarli pośród świata
 Z świętej do świata miłości.
 On nam bratem — zbawić brata
 Trzeba było z win podłości:
 Przyjąć na się — nie grzech — karę!
 My przyjęli — i widziano

¹⁾ Listy II. tom str. 258.

Śród narodów Polski marę
Zstępującą w grób na trzy dni;
Dnia trzeciego się rozwidni
I na wieki będzie rano! (Przedświt).

* * *

15) Rozprószonym w niektórych listach, Przedświcie, i wierszach drobniejszych pomysłem filozoficznym postanowił Krasiński nadać formę osobnego Traktatu. Według prof. Łukasiewicza, traktat o Trójcy nie posiada większej wartości filozoficznej (i artystycznej), ponieważ autor ulegając metodzie Hegla doszedł do niedorzecznych wyników. Niewątpliwie tak!.. Jednakże wskazaną byłoby rzeczą zwrócić uwagę, że w żadnym innym ze swych dzieł nie był Krasiński tak dalece przedmiotowym i ścisłym jak właśnie w traktacie, gdzie usiłował wszystkie swe dotychczasowe pomysły ująć w pewną systematyczną całość. Jest rzecz inna, że okazał się tutaj bardzo mało oryginalnym, czerpiąc treść z Schellinga i Cieszkowskiego. Posłuchajmy tylko, co powiada ten ostatni we wstępie do swego Ojczę Nasz-u: .... „Świat starożytny był epoką bezpośredniego bytu“... „myśl rozklana dopiero na dwoje: to co jest i to co być powinno“...; „czyn przekształca dany Byt wedle wymagań myśli“¹⁾.

Na stanowisku historycznie pierwotnem Duch jest bierny, niejako zasklepiony w sobie samym—potrzeba tamtego świata rodzi się później t. j. w epoce myśli—dopiero epoka trzecia, mająca być spełnieniem, harmonią i syntezą dwóch poprzednich, pozwoli nam bez przeszkód, oko w oko, spojrzeć w oblicze prawdy.

Cieszkowski—jak widzimy—stosuje wszędzie metodę dyalektyczną Heglowską i jest w zasadzie monistą-spirytualistą. Na dnie całego porządku wszechrzeczy przyjmuje on Istność duchową, której cechą zasadniczą, naturę samą, stanowi Wszczężycie. U Krasińskiego na ogół napotykamy to samo. Różnica chyba leżeć może w tem, że Krasiński wprowadził do swego traktatu terminologię teo-

¹⁾ Ojczę-Nasz. Poznań 1870. tom I. str. 234 i t. d.

logiczną, w której stosowaniu Cieszkowski okazał się bardziej umiarkowanym, a która w tem miejscu była naprawdę zupełnie zbędną...

16) Na początku (a więc przyjmuje tu autor jako nie-naruszalny pewnik kategorię czasowości...!) danym jest Byt (zupełnie jak u Hegla), którego „wyrazem w nas jest ciało“, zaś całe nasze istnienie materialne zawdzięczamy „Łasce bożej“. Z rozumu bożego (a więc już Pan Bóg w tym wypadku musiał światu ująć swej „Łaski“!) rodzi się dusza t. j. myśl i świadomość. A nareszcie przychodzi do pojedynania między bytem a myślą czyli „zmysłowością“ a „idealnością“ i to znowu wskutek „Miłości bożej“ (!).

„Z tego trojakiego stosunku Boga do nas — zaznacza dalej autor — wynika „Trójca święta“ jako to: *Wszech byt, Wszech świat i Wszech życie*. Bog w swych trzech Osobach jest równocześnie pierwowzorem nas samych, albowiem każdy człowiek jest w poszczególnych momentach swego żywota bytem, myślą i życiem czyli *Jaźnią*. Pomijając niektóre dalsze błędne, a zawiłe konstrukcje myślowe, powstałe wskutek zastosowania fałszywej, sprzecznej z doświadczeniem, metody, główne pomysły *Traktatu o Trójcy św.* dadzą się ująć w sposób następujący: A) Świat w swej istocie jest natury duchowej — nie zaś oderwanym bytem lub oderwaną myślą. W łonie tego świata wre bezustanna walka, odbywają się ciągle przemiany, przez co doskonalili się wewnątrznie w sobie samym. B) Cechę Żywota Bożego stanowi twórczość, która też przypada w udziale ludziom jako istotom wolnym, a zasadza się na przysparzaniu światu zawsze czegoś nowego, czegoś, co dotąd nie stanowiło jego integralnej części.

Pogląd ten, dyametralnie różniący od mechanistycznej teorii świata, jest — według mnie — zupełnie usprawiedliwionym i słusznym, jeśli zgodzimy się na idealistyczny punkt wyjścia autora. C). Duchowość a życie są w gruncie rzeczy identyczne.

17) Zdawaćby się komuś mogło, że Krasiński uczyni jeszcze jeden krok naprzód, wyciągnie z danych przesta-

nem jeszcze jeden wniosek. po to, by nareszcie wystąpić jako monista—spirytualista czystej wody. Znalazłby się wszelako niejeden na drodze fatalnej pomyłki, dowodząc, że Krasiński do swych ostatecznych konkluzji doszedł. Wszechświat dla niego jest—co prawda—duchowy, ale nie duchem jedynym, niepodzielnym w sobie. Obok Boga, znajdującego dostateczny powód istnienia we własnej naturze, Boga—Wszechducha, istnieją także rozmaite kategorie duchów niższych przezeń stworzonych. Duchy te, spełniając wolę Przedwiecznego, wrastają niejako „w byty i myśli czyli ciała i dusze coraz doskonalsze“. Ewolucya dusz, ich pochod ku Bogu, który jest „równie wielki jak równin daleki“, nie ustaje nigdy i postępuje w dwóch kierunkach. Jeden z nich zmysłowy zwraca się wstecz, ku przeszłości—drugi umysłowy sięga w przyszłość, w krainę idei. Istotne powołanie ducha zasadza się na tem, by żaden z tych kierunków nie przeważał na szali Wszechświata i aby oba łączyły się ze sobą i splatały się w pewną harmonijną całość, w jedno „wieczne, terażniejsze życie“*), w którembyśmy mogli osiągnąć stan Anielstwa“. Jakąż zatem jest ostateczna konkluzya, dająca się wysnuć z *T r a k t a t u*?. Ta, „że — niech nam tu będzie dozwolonem posłużyć się słowami samego autora—czy w świecie natury, czy w świecie Ludzkości czy w światach żywota wiecznego, wszystko jest i być tylko może Duchem — ale rozmaicie stopniowanym i różnie przedstawiającym się według miary wyrobu własnego, czyli stosunku, zachodzącego między trzema onymi kierunkami, które istotę jego troistą, a jedną zawsze i wszędzie objawiają“!

18] Nie mając zamiaru [i miejsca] wysnuwania na szerszą skalę historycznych analogii, zwłaszcza wobec braku bezpośrednich reminiscencyi, chcę tylko jedną w tym

---

*) Próbę rozwiązania tej sprzeczności znajdujemy u Cieszkowskiego: „...Oznaczenia przeszłość, terażniejszość i przyszłość... bezwzględnie wzięte są jedno i to samo“ (t. j. są abstrakcyami) i stąd wieczność musi się samemi doczesnościami spełnić i urzeczywistnić“. Ojciec—Nasz str. 306.

kierunku uczynić uwagę, a mianowicie, że poglądy filozoficzne Krasińskiego zbliżają się w pewnych momentach stycznych do monadologii Leibniza.

Naprawdę jednak zachodzące między Leibnizem a Krasińskim podobieństwo, jak raczej tylko zewnętrzne. Pluralizm leibnitzowski przyjmuje—jak wiadomo—istnienie t. zw. Harmonii przedustawnej (a l i a s Boga), która, pomimo, iż życie danej Monady (Ducha) rozwija się samo przez się, tworząc całkowicie zamknięty świat w sobie i dla siebie, sprawia, że wszędzie panuje ścisły ład i porządek. Bóg — Harmonia Leibniza odpowiada całkowicie platońskiej idei Dobra, która ze swej strody utożsamia się z pojęciami — Bóg, Jedność i t. p. U Krasińskiego jest inaczej. Jakkolwiek niedość ścisły w przeprowadzaniu swych pojęciowych dystynkcyi, kładzie on najwidoczniej nacisk na dualizm Stwórcy i stworzenia, wskutek czego unika kolizyi z dogmatami Kościoła. Nie należy jednakże stąd wnosić, że np. między Monadologią a Traktatem zachodzi stosunek bezwzględniego przeciwieństwa i że nie znajdują się między nimi niektóre punkty styczne. Dyametralnie natomiast różniącym się poglądem na świat od myśli wypowiedzianych przez Krasińskiego w Traktacie jest bezwarunkowo wzorowana na Leibnizu filozofia Wincentego Lutosławskiego, którego „Monady“ są wieczne.

19) Z utworów treści filozoficznej, a pisanych wierszem, na osobliwe wyszczególnienie (prócz dotychczas rozbieganych) zasługuje *Psalm wiary*, w którym—możliwie—zwięźle usiłował poeta wyłożyć swe *Credo* filozof.-religijne.

Pod względem swej formy zewnętrznej będąc najbardziej zbliżonym do *Syna Cieniów* zawiera ten utwór myśli, których napróżno chcielibyśmy szukać czyto w *Synu Cieniów*, czy też w któremkolwiek innem dziele Krasińskiego. Nie wynika stąd bynajmniej, aby myśli te były całkowicie wysnute z głębin twórczej intuicji autora, aby zatem stanowiły jego niepodzielną własność, były oryginalne. Owszem, przeciwnie, mieszczą i one niemało obcych reminiscencyi, które jednak w części pochodzą, jak się zdaje,

z dotychczas nieuwzględnianych źródeł. Mam tu na myśli wpływ Nowalisa, odzwierciedlający się w pierwszych paru strofach wiersza. Nowalisa, którego dzieło Krasiński musiał czytać z bardzo wielkiem zainteresowaniem. Nie schodząc z dualistycznego stanowiska, na którym—jak wiemy—od dłuższego czasu wytrwać był postanowił, usiłuje Krasiński cały swój dualizm sprowadzić do formuły możliwie prostej i doskonalej. Materya i ciało, które poczytywał zresztą nie tak zbyt dawno za *conditio sine qua non* ducha i duszy, znikają gdzieś niepowrotnie (co zresztą i w Traktacie zaakcentowanem jest silnie), ulatują w jakąś nicość i ustępują miejsca Duchowości, ujawniającej rozmaite stadya swego rozwoju. „Ciało i dusza“ są podporządkowane „Duchowi“, stanowiąc jego zewnętrzną dekorację, parę skrzydeł, „którymi Czasu i przestrzeni siłta Duch... [ten] rozcina w postępowym locie“. Znaczący to innemi słowy, że gdy „ciała i dusze ludzkie“ jeszcze się obracają w granicach przestrzenno - czasowych — Duch (absolutny) wzbija się ponad materyę i niższe regiony duchowości.

20) By niejako in flagranti pochwycić analogię powyżej przedstawionej tezy filozoficznej do poglądu Nowalisa niech nam będzie dozwolonem przytoczyć w tem miejscu, w brzmieniu oryginału, słowa tego znakomitego estety i myśliciela niemieckiego. „Körper, Seele und Geist sind die Elemente der Welt — wie Epos, Lyra und Drama die des Gedichtes“¹⁾, a w innem miejscu twierdzi, że każda cząstka przyrody jest zewnętrznym wyrazem istnienia duchowego.

Jak z tego zestawienia widzimy elementy składowe świata u Krasińskiego i Nowalisa są identyczne. Różnica zaś między jednym a drugim leży w zapatrywaniach na wzajemny układ i ustosunkowanie się tych właśnie elementów. Podczas gdy Krasiński mianowicie Duchowi absolutnemu podporządkowuje wszelkie inne stosunki — Nowalis usiłuje zachować między nimi pewnego rodzaju równowagę i układa je obok siebie. Nie wdając się w ocenę tych obu stanowisk,

¹⁾ Nowalis' Werk t. IV., str. 19. Berlin - Leipzig.

nie rozstrzygając, które z nich ma więcej lub mniej danych za sobą — podnieść tylko jeszcze musimy, że prawdopodobnie w Psalmie wiary jakiegoś „przez wyciężenie” Nowalisa, lecz pogodzenie wpływu nowego z dawniejszymi reminiscencyami.

W dalszej części wiersza rozwija Krasiński zresztą dobrze już nam znane poglądy. Bóg—to cel, to meta ostateczna, do której wszystko zmierza, ale której nie osiągnie nigdy. Jest on wyrazem najogólniejszym wszelkich antinomii [sprzeczności] natury, Trójcą Świętą, formułą wszystkiego i symbolem. A jednak nie jest on Panteos wszechświata, bo jest on również „panteizmem“¹⁾. (To ostatnie oznajmienie poety ma odgrywać rolę bardzo poważnego zarzutu przeciwko panteizmowi, choć jest ono w swej istocie tylko dyalektycznym koziołkiem!..)

22) Cały idealistyczny kierunek filozofii w Niemczech był na ogół apoteozą władz intelektualnych człowieka, a także, jak u Hegla, siły [fizycznej] i rzeczywistości. Niektórzy z pośród jej przedstawicielei opuszczali szranki pozytywnego myślenia i schodzili—zwłaszcza pod koniec swego żywota—na tory mistycyzmu. Do takich z romantyków niemieckich należał przedewszystkiem Szelling—u nas Bronisław Trentowski, z którym Krasiński wszedł w bliższe stosunki około r. 1846. t. j. mniej więcej w czasie, gdy przeczytał jego „Chowanę“²⁾.

W parze z wysokiem uznaniem dla wysokiego talentu „Bronisława“ poszły niebawem autorytet mistrza i dotąd nienapotykana krytyka katolicyzmu — jak mamy na to przykład w jednym z listów poety. „Doskonałeś powiedział, że katolicyzm nie idealny, ale transcendentalny. Zaślepieniem prawie wszystkich katolików jest go mieć za idealny. Platonowski idealizm, w poprzek rzuciwszy się katolicyzmu, taką mu barwę nadał, a z tą barwą własne jego Dogmata [np. zmartwychwstanie ciała] wciąż się sprzeczą“³⁾ Obok zapatrywań na religię godził się Krasiński z Trentowskim

¹⁾ Listy, tom II. str. 85.

²⁾ listy, tom III. str. 181. ³⁾ str. 210; tamże.

także w poglądzie na Towianizm, któremu nie odmawiał większego znaczenia a nawet nazwał „niestychaną, arcydziwną potęgą”. (Zupełnie inaczej jak przed laty kilku!), a do prądów mistycznych zaczął się odnosić z gorącym pietyzmem — jak to wynika ze jego listów („Świat mistyczny jest także światem, mającym prawa obywatelstwa w harmonii wszechświatów“¹⁾) oraz widocznego badania tych prądów,

Charakterystym jest tu jego szkic historyczno-filozoficzny p. t. „G n o z i s”, napisany jeszcze w r. 1842, gdzie już między innymi powiedział, że gnostyka „był to zamęt, skąd światło Chrystusa wyblęskło — a później ortodoksja wiele z tego zamętu odrzuciła, jako mądra organizatorka na swój czas i chwilę“²⁾.

Przez okres czasu trwający przeszło lat dziesięć (1846 — 59), aż do śmierci, pozostawał poeta w blizkiej zażyłości z Trentowskim, a ta znajomość i przecucie zbliżającego się zgonu torują coraz to bardziej drogę wierze mistycznej, zwłaszcza że i atmosfera blizkiego otoczenia była dla rozwoju doktryny nadzwyczaj sprzyjającą, grunt wielce podatny — w spirytyzmie.

25) Wiara w możliwość obcowania za życia z duszami zmarłych, w ich materyalizację, dokonywaną za pośrednictwem medyów, zyskuje dla siebie prawa obywatelstwa w umyśle Krasińskiego. Opowiada on — między innymi (w r. 1857), że jednemu z pośród znajomych jego ukazały się podczas nocy spędzonej z medyum „duchy dwóch osób ukochanych z zaświata“.

W ostatnich czasach, używając eteru, notował w swej pamięci szeregi wrażeń, odbiegających od codziennego trybu życia, a następnie (per analogiam) usiłował wyprowadzić wnioski co do stanowiska Jaźni ludzkiej w życiu przyszłym.

Wiedza — zdaniem jego — to pewien rodzaj zdolności promieniotwórczej tej Jaźni. Z chwilą, gdy zdolność ta zanika — przestaje wiedza udzielać się sobie i innym (zacho-

¹⁾ Listy III. t. str. 217. ²⁾ Pisma: tom VII. str. 135.

dzić tu ma podobny stosunek jak słońca świecącego do tego, które już swą zdolność promieniotwórczą utraciło, a jednak nie przestaje istnieć w przestrzeni).

Jaźń jako osobistość jest już z natury rzeczy niezniszczalną i nie podlega kaprysom śmierci; natomiast dusza, po oderwaniu się od ciała nie działa „na zewnątrz siebie“, a jednak wie, że jest boską i nieśmiertelną.

24) Pozostaje jeszcze odpowiedź na pytanie, jak próbował Zygmunt Krasiński tłumaczyć zjawiska medyumiczne. Otóż — sądził on, że zarówno w sferach między planetarnym jak i w organizacjach poszczególnych istot mieści się, bliżej zresztą niedający się oznaczyć płyn, X, odgrywający rolę pośredniczącą między ciałem a duszą. Stosownie do potrzeby może on się udzielać to tej to tamtej stronie. Dzięki jemu przychodzi w danej chwili do materyalizacji myśli czystej, która wówczas zamienia się w „kształt i obraz“. Nawiasowo dodam, że i dzisiejsi spirytyści zбочyli niezbyt daleko z drogi, na której znalazł się nasz poeta, określając mianem ciała astralnego płyn X.

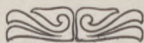
*

*

*

25) Rekapitułując dotychczasowe nasze uwagi nad filozofią Zygmunta Krasińskiego, dochodzimy do wniosków następujących: a) Filozofia ta nie ma charakteru wielkiej syntezy i nie posiada cech wogóle systemu; b) nie jest zbyt oryginalną i nosi na sobie ślady różnych wpływów, zwłaszcza idealizmu niemieckiego; c) Cała twórczość filozoficzna poety rozpada się na trzy okresy.

W okresie pierwszym przeważa u niego pogląd na świat dualistyczny; w drugim skłania się więcej ku spirytualizmowi i zwraca się ku problemom historyozoficznym; w trzecim, a zarazem ostatnim, składa hołd mistycyzmowi. Jako za mało oryginalny do wielkich tytanów myśli nie należy, mimo to jednak w dziejach myśli polskiej zajmuje, zwłaszcza jako poeta, bardzo poważne stanowisko.

CZEŚĆ ADMINISTRACYJNA.

I. GRONO NAUCZYCIELSKIE.

1. Skład Grona nauczycielskiego z końcem roku szkolnego 1911/12.

1	Maciszewski Maurycy, dr. fil., c. k. Tyg. godz radca szkolny i dyrektor w VI. r., członek c. k. Rady szkolnej okręgowej i miejscowej, członek komisji historycznej Akademii Umiejętności w Krakowie	—
2	Długopolski Edmund, dr. fil., naucz., przydzielony do c. k. gimn. św. Jacka w Kra- kowie	—
3	Dutkiewicz Tomasz, prof. w VIII. r., gospodarz kl. VIIIb, uczył jęz. łacińskiego w kl. VIIIb, jęz. greckiego w kl. VIIIa i VIIIb.	15
4	Elmer Benedykt, dr. fil., prof., bawił cały rok na urlopie	—
5	Fyda Stanisław, naucz., gosp. kl. VIIIb, zawiodowca gabinetu archeologicznego, uczył jęz. łacińskiego w kl. VIIa, VIIIb i VIIIa, jęz. greckiego w kl. VIIIb.	19
6	Gawalewicz Adolf, prof. w VII. r., ba- wił cały rok na urlopie	—
7	Grabowski Tadeusz Stanisław, naucz., przydzielony do c. k. gimn. św. Jacka w Krakowie	--
8	Ks. Koreniec Aleksander, prof., za- wiodowca ruskiej biblioteki dla młodzieży, uczył religii grecko-kat. w kl. I.—VIII. i jęz. ruskiego w kl. IV.—VII.	24
9	Libera Antoni, prof., gosp. kl. VIa, uczył jęz. łacińskiego w kl. IIa i VIa i jęz. greckiego w kl. VIa.	17
10	Medyński Aleksander, prof., zawi- adowca biblioteki nauczycielskiej, pomocnik dy- rektora w czynnościach kancelaryjno-administra- cyjnych, uczył geografii w kl. VIb, historii w kl. VIb, VIIa, VIIIb, VIIIa, VIIIb.	18

11	Mihułowicz Jerzy, dr. fil., prof, zawiad. Tyg. godz. gabinetu fizykalnego, gosp. kl. VIIIa, uczył matematyki w kl. IVc, VIa, VIb, VIIIa, VIIIb, fizyki w kl. VIIIa, VIIIb.	19
12	Namysł Stanisław, prof., zawiadowca polskiej biblioteki dla młodzieży, gosp. kl. VIb, uczył jęz. polskiego w kl. IVa, VIa, VIIIb, jęz. łacińskiego w kl. VIb.	16
13	Orliński Henryk, dr. fil., prof., zawiadowca niemieckiej biblioteki dla młodzieży, uczył jęz. niemieckiego w kl. VIIa, VIIb, VIIIa, VIIIb, psychologii w kl. VIIIa, VIIIb.	20
14	Oziębły Franciszek, prof., zawiadowca polskiej biblioteki dla młodzieży, uczył jęz. polskiego w kl. Va, Vb, VIIIa, jęz. greckiego w kl. VIb, VIIa.	19
15	Turosz Wojciech, prof., gosp. kl. VIIa, uczył matematyki w kl. Va, Vb, VIIa, VIIb, fizyki w kl. VIIa, VIIIb.	20
16	Vogl Franciszek, prof. w VII. r., zawiadowca gabinetu przyrodniczego, uczył matematyki w kl. IIIa, nauk przyrodniczych w kl. Ia, Ib, IIb, IIc, Va, Vb.	17
17	Wiakowski Kazimierz, prof., gosp. kl. Ia, uczył jęz. polskiego w kl. VIb, VIIa, VIIIb, łacińskiego w kl. Ia, historii w kl. Ia.	17
18	Wojkowski Mieczysław, prof., bawił przez cały rok na urlopie	—
19	Ks. Żyła Władysław, dr. teol., prof., uczył religii rzymsko-katol. w kl. I.—VIII.	16
20	Barabasza Julian, zast. naucz., gosp. kl. Ib, uczył jęz. polskiego w kl. IVb, jęz. niem. w kl. Ia, IIa, IVa, IVb, IVc.	24
21	Chwastowski Jan, zast. naucz., uczył rysunków wolnoręcznych w kl. Ia, Ib, IIa, IIb, IIc, IIIa, IIIb, kaligrafii w kl. Ia, Ib.	16
22	Japołł Michał, zast. naucz., uczył jęz. polskiego w kl. Ia, niemieckiego w kl. IIc, Va, Vb, VIa, VIb, historii w kl. IIa.	25
23	Graubart Ozyasz, egz. zast. naucz., gosp. kl. IIIb, uczył matematyki w kl. Ia, Ib, IIIb, IVa, IVb, fizyki w kl. IIIb.	20
24	Krzanowski Jan, zast. naucz., gosp. kl.	

	IVa, uczył jęz. polskiego w kl. IVa, jęz. łaciń- Tyg. godz. skiego w kl. IVa, jęz. greckiego w kl. IVa, jęz. niemieckiego w kl. IIb, historii w kl. Ib.	19
25	Pop Tomasz, zast. naucz., gosp. kl. IIc, uczył jęz. polskiego w kl. Ib, IIb, IIc, jęz. łacińskiego w kl. IIIb, historii w kl. IIb, IIc.	21
26	Rudnicki Stanisław, gosp. kl. IIIa, za- wiadowca biblioteki dla ubogiej młodzieży, uczył jęz. polskiego w kl. IIIa, IIIb, jęz. łaciń- skiego w kl. IIIa, IVb, jęz. greckiego w kl. IIIa.	23
27	Sabiński Artur, zast. naucz., gosp. kl. IIb, uczył jęz. łac. w kl. IIb, IIc, jęz. gre- ckiego w kl. IIIb, historii w kl. IIIb.	19
28	Słowik Wojciech, zast. naucz., gosp. kl. IVb, zawiadowca zbiorów do nauki geogra- fii i historii powszechnej, uczył geografii w kl. IIIa, IVb, Va, Vb, VIa, historii w kl. IIIa, IVb, Va, Vb, VIa.	21
29	Staniewski Tadeusz, dr. fil., zast. naucz., uczył geografii w kl. Ia, Ib, IIa, IIb, IIc, IVa, IVc, geografii w kl. IIIb i historii IVa, IVc.	21
30	Strojek Jan, zast. naucz., gosp. kl. Vb, uczył jęz. polskiego w kl. IIa, jęz. łacińskiego w kl. Vb, jęz. greckiego w kl. IVc, Vb.	19
31	Wójcik Jan, egz. zast. naucz., gosp. kl. IIa, uczył matematyki w kl. IIa, IIc, nauk przyrodni- czych w kl. IIa, VIa, VIb, fiz. w kl. IIIa, IVa, IVb, IVc.	23
32	Zmarz Szymon, zast. naucz., gosp. kl. IVc, uczył jęz. łacińskiego w kl. IVc, jęz. greckiego w kl. IVb, jęz. niemieckiego w kl. Ia, IIIa, IIIb, logiki w kl. VIIa i VIIb.	25

b) Nauczyciel pomocniczy.

1	Taubeles Samuel Aron, dr. fil., prof. szkoły realnej w VIII. r., uczył religii mojżesz- wej w kl. I—VIII.	12
---	---	----

c) Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.

1	Chwastowski Jan, j. w., uczył rysunków wolnoręcznych w klasach wyższych w 1 oddz.	3
---	--	---

2	Słowik Wojciech, j. w., uczył historii ojczystej w klasie IVb.	1
3	Staniewski Tadeusz, j. w., uczył historii ojczystej w kl. IVa. i IVc.	2
4	Wójcik Jan, j. w., uczył śpiewu w dwóch oddziałach	4
5	Nauczyciele Polskiego Tow. gimn. „Sokół“ uczyli gimnastyki w sześciu oddziałach	12

2. Zmiany w Gronie nauczycielskiem w ciągu roku szkolnego 1911/12.

Przybyli do Grona pp. 1) Piwowarczyk Stanisław, zast. naucz. przy c. k. gimnazyum II. w Tarnopolu, zamianowany rzeczywistym nauczycielem rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 1. września 1911 l. 14.344. 2) Graubart Ozyasz, egz. zast. naucz., przeniesiony z c. k. gimn. II. w Tarnopolu rozp. c. k. Rady szk. kr. z 31. sierpnia 1911 l. 15.163. 3) Kandydat zawodu naucz. Dr. Tadeusz Staniewski, zamianowany zast. naucz. rozp. c. k. Rady szk. kr. z 7. września 1911 l. 14.767 i 4) Barabasza Julian, kand. zaw. naucz., zamianowany zast. naucz. rozp. c. k. Rady szk. kraj. z dnia 7. września 1911 l. 13.821.

Ubyli z grona pp. 1) Herget Witold, z. n., przeniesiony rozp. c. k. Rady szk. kr. z dn. 30. sierpnia 1911 l. 14.950 do gimn. I. w Tarnowie i Bałuk Jan, który z posady zrezygnował 31. stycznia 1912.

Zostali zatwierdzeni w zawodzie nauczycielskim z tytułem c. k. profesora pp. 1) Ks. Koreniec Aleksander, rozp. c. k. Rady szk. kraj. z dn. 15. września 1911 l. 15.669 i 2) Oziębły Franciszek, rozp. c. k. Rady szk. kr. z 20. września 1911 l. 15.856.

C. k. Rada szk. kr. przyznała pierwszy dodatek pięcioletni c. k. Prof. Dr. Elmerowi Benedyktowi.

Urlopy otrzymali pp. 1) prof. Dr. Elmer Benedykt rozp. c. k. Rady szk. kr. z 19. września 1911 l. 15.629 na rok szk. 1911/12 celem studyów za granicą. 2) Prof. Adolf Gawalewicz na rok 1911/12 rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 19. września 1911 l. 15.637 dla poratowania zdrowia. 3) Prof. Wójkowski Mieczysław, na rok 1911/12 rozp. c. k. Rady szkolnej kraj. z dnia 27. sierpnia 1911 l. 9566. celem objęcia kierownictwa gimnazyum prywatnego w Skalacie i 4) Ks. Prof. Dr. Żyła

Władysław na rok 1912/13 rozp. c. k. Rady szk. kraj. z dn. 13. marca 1912 l. 3683 celem studyów za granicą.

Prof. Adolfowi Gawalewiczowi przyznał J. E. P. Minister w. i o. reskrytem z 15. grudnia 1911 l. 39.345 siódmą klasę rangi.

II. PLAN NAUKI.

Ze względu na to, że przy nauce postępowano ściśle w myśl istniejących przepisów, wyszczególnienie planu poszczególnych przedmiotów jest zbyteczne, podaje się jedynie wykaz lektury w językach.

a) Lektura łacińska.

- Kl. III. Oddz. A. Curtius Rufus: Historiarum Alexandri Magni. Ks. III. Z ks. IV. do rozdz. 10.
Oddz. B. Curtius Rufus: Hist. Alex. M.: Ks. III. Z ks. IV. do rozdz. 15.
- Kl. IV. Oddz. A. Caesar: Bell. Gall. Ks. I. V. Pryw. II. III. IV.
Oddz. B. Caesar: Bell. Gall. Ks. I. 30. IV. V. 1.—40.
Oddz. C. Caesar: Bell. Gall. Ks. I. IV. Pryw. II. III.
- Kl. V. Oddz. A. Ovidius: Quattuor aetates. Deucalion et Pyrrha. Fabula de Phaethonte. Niobe. Arion a delphino servatur. Quo dolo Gabii sint capti. Ovidius de vita sua. De ultima nocte. De Tomorum nominis origine. Describitur hiems Tomitana. Wiosna w Tomi. Livius: Ks. I. c. 1—34, Ks. XXI.
Oddz. B. Ovidius: Quattuor aetates. Deucalion et Pyrrha. Fabula de Phaethonte. Niobe. Philemon et Baucis. Arion a delphino servatur. Quo dolo Gabii sint capti. Ovidius de vita sua. De ultima nocte. De Tomorum nominis origine. Describitur hiems Tomitana. Livius: Ks. I. c. 1 — 34. Ks. XXI. 1—26.
- Kl. VI. Oddz. A. Sallustius: Bell. Jug. C. 1—50. Cicero: In Catil. I. IV.
Vergilius: Aeneis I. II. 20. Ecloga I. Pryw. Sallustius: Bell. Jug. Cicero: In Catil. II. III. Tuskulanki, I. I. Vergilius: Aeneis IV.

Oddz. B. Sallustius: Bellum Jug. 1—80. Cicero in Cat. I. IV. Vergilius: Aeneis I. II. Ecloga I.

Prywatnie Sallustius: Bellum Cat. Cicero in Cat. II. III. Pro Archia poeta. Vergilius: Aeneis III.

Kl. VII. (w obu oddziałach). Cicero: „Oratio pro Milone“ — „Laelius de amicitia“. Wyjątki z listów Cicerona: „Ad familiares“ i „Ad Atticum“.

Vergilius: Aeneis, ks. VI. IX. (VII. i VIII. obowiązkowa lektura). Nadto wielu uczniów składało z własnej pilności: „Cato maior“ — „Tusculanae disputationes“ — „De imperio Gn. Pompei“ — „De finibus bonorum et malorum“ — „Somnium Scipionis“ — „Pro Roscio“ — „Pro Archia poeta“ — „Pro Deiotaro“ — „Pro Ligario“ — „Bajki Fedrusa“ — „Metamorfozy Apulejusza“ — Tacyta „Germania“ — „Agricola“ — Wergiliusza ks. X. i XI.

Kl. VIII. Oddz. A. Horatius Ody: I. ks.—11, II. ks.—9, III. ks.—6, IV. ks.—6 od. Epody 2, 9, Satyry I. 1. 5. 6. 9., Epist. I. 2.

Tacitus: „Annales“ ks. I. 1—35, XIV. 51—56, XV. 60—65. Kursorycznie czytano w klasie wyjątki z dzieł Liwiusza, Cicerona, Tacyta, Horacego, Wergilego. Prywatnie zdawali niektórzy uczniowie niektóre wybrane ody, epody, Tacyta: „Germanię“. Oddz. B. Horacego wybrane ody (29), epody (1), satyry (3), list (1), prywatnie ustępy nieprzerabiane w szkole.

Tacitus. Annales I. Kursoryczna lektura pism Tacyta, Liwiusza i Wergilego.

b) Lektura grecka.

Kl. V. Oddz. A. Ksenofont: Anabasis I. 2. 3. 5. 6. — 8. 17. Cyropedia I. 2.

Homer: Ilias, ks. I. III.

Oddz. B. Ksenofont Anabasis 1—3, 6—8, 17. Cyropedia I, 2.

Homer: Ilias, ks. I. III.

Kl. VI. Oddz. A. Homer: Ilias. Ks. IV. V. XVIII. XXIV. Prywatnie czytali uczniowie ks. VI VII.

Herodot: Ks. VII. Prywatnie ks. VIII.

Oddz. B. Homer: Iliada, ks. IV. V. VI. XVIII. (kursorycznie).

Herodot: ks. VII. Uczniowie czytali z własnej pilności Homera: Iliada ks. III. XII. Herodota ks. VI. VIII.

- Kl. VII. Oddz. A. Demostenes: Olint. II. Filip. I.
Homer: Odyssea, ks. I. V. VI. VII. Z własnej
pilności: Homer Odyssea, ks. II. III. IV. VIII. XI.
XII. XV. XVIII.
Demostenes: Filip. II. III., Olint. I. III. — „O
pokoju“.
Oddz. B. Demostenes: Filip. I., Olint. II.
Homer: Odyssea. Ks. I. 1—125, V. VI VII. IX.
Prywatnie czytali niektórzy uczniowie wybrane księ-
gi Odyssei, nawet w całości, mowę „O pokoju“,
Olint. I. i III. Filip. III., Sofoklesa Antygonę i nie-
które ustępy Lukiana.
- Kl. VIII. W obu oddziałach: Plato: Apologia—Kryton.
Sofokles: Antygoną.
Homer: Odyssea, XVI. Pryw. wybrane księgi.
Czytano autorów greckich kursorycznie.

c) Lektura polska.

Kl. V. (w obu oddziałach). Mickiewicz: „Pan Tadeusz“, Fredro: „Zemsta“, Szekspir: „Makbet“. Pilniejsi uczniowie składali lekturę prywatną z cenniejszych utworów literatury polskiej.

Kl. VI. A. Rej: Żywot człowieka poczciwego. (Rozprawka na podst. dzieła Brücknera o Reju). Warmiński: Kilka nowych kart z życia Modrzewskiego. Kubala: St. Orzechowski. Górnicki: Dworzanin. Kochanowski: Szachy. Szarzyński: Sonety i pieśni. Skarga: Kazania sejmowe. Krasicki: Bajki. Satyry. Monachomachia. Chryzostom Pasek w świetle własnych pamiętników a rozprawy prof. Czubka. Trembecki: Bajki. Karpiński: Dzieła. Zabłocki: Sarmatyzm. Staszyc a Kołłątaj. Wiek XVI. a XVII. (Porównanie). Sienkiewicz: Krzyżacy.

Kl. VI. B. Sienkiewicz: Trylogia. Rzewuski: Listopad. Pasek: Pamiętniki. Krasicki: Przypadki Mik. Doświadczyńskiego. Kochanowski: Odprawa posłów greckich—Myszeis. Prywatnie czytali pilniejsi uczniowie: Fredro: Wielki człowiek—Pan Geldhab—Śluby Panieńskie. Korzeniowski: Karpaccy górale—Mnich—Emeryt—Kollokacya. Rodziewiczówna: Szary proch — Dewajtis — Wrzos. Sienkiewicz: Krzyżacy—Bez dogmatu—Rodzina Połanieckich—W pustyni i puszcy — Wiry — Listy z Afryki. Tetmajer: Na skalnem Podhalu — Zatrącenie — Zawisza Czarny. Rydel: Zaczarowane Koło — Na zawsze. Konopnicka: Pan Balzer. Orzeszkowa: Mirtala — Pieśń przerwana—Argonauci — Meir Ezofowicz — Eli Ma-

kower. Prus: Faraon — Emancypantki — Lalka. Zabłocki: Samarytanin. Wyspiański: Warszawianka. Krasicki: Satyry i bajki. Wróblewski: Zasady piękna w sztuce. Gostomski: Studya o komedjach Fredry. Weysenhoff: Unia. Żeromski: Popioły — Roździobią nas kruki — Syzyfowe prace — Aryman mści się — Ludzie bezdomni. Mniszkówna: Trędowata — Ordynat Michorowski. Żuławski: Eros i Psyche. Szekspir: Hamlet — Sen nocy letniej. Ibsen: Wróg ludu — Upiory. Kraszewski: Powrót do gniazda — Stara baśń. Łoziński: Zaklęty dwór — Czarny Matwij. Rzewuski: Listopad. Gąsiorowski: Huragan. Sewer: Biedronie. Morawski: Dworzec mojego dziadka. Słowacki: Marya Stuart. Pol: Pachole hetmańskie. Krasieński: Irydyon. Matuszewski: Dyabeł w poezyi. Reymont: Komediantka. Krechowiecki: Amen. Staff: Skarb—i wiele innych.

Kl. VII. (w obu oddziałach). Chmielowski: Adam Mickiewicz. J. Tretiak: Młodość Mickiewicza. Konopnicka: O Mickiewiczu. Mościcki: Wilno i Warszawa w Dziadach. Gostomski: Arcydzieło poezji pol. Sienkiewicz: Bez dogmatu—Rodzina Połanieckich—Wiry — W pustyni i puszczy. Prus: Lalka—Emancypantki—Faraon—Dzieci. Orzeszkowa: Bene nati — Cham — Pieśń przerwana — Meir Ezofowicz — Ad astra. Żeromski: Ludzie bezdomni — Powieść o Walgierzu Udałym—Duma o hetmanie — Popioły — Sułkowski. Gąsiorowski: Huragan. Reymont: Fermenty—Komediantka —Ziemia obiecana—Chłopi. Sieroszewski: Rysztaur—Powrót —Powieści chińskie — Na kresach lasów. Weysenhoff: Syn marnotrawny—Sprawa Dołęgi—Podfilipski— Unia. Tetmajer: Anioł śmierci i wiele innych.

Kl. VIII. A. Oprócz lektury obowiązującej czytali uczniowie: Słowacki: Balladyna, Lilla Weneda, Mazepa, Podróż na Wschód, Wacław, Beniowski, Złota czaszka, Książd Marek, Sen srebrny Salomei, Król Duch — I. rapsod. Z. Krasieński: Nieboska komedia, Irydyon, Trzy myśli Ligenzy, Przedświt, Psalmy, Noc letnia, Pokusa, Dzień dzisiejszy, Niedokończony poemat (Sen).

Kl. VIII. B. Krasieński: Nieboska komedia. Przedświt, Psalmy, Agay—Han. Słowacki: Marya Stuart, Kordyan, Mazepa, Horsztyński, Beniowski, Król—Duch. Matuszewski: Słowacki i nowa sztuka. Kraushar: Spisek koronacyjny. Byron: Więzień Czylonu. Wyspiański: Wyzwolenie. Korzeniowski: Karpaccy Górale, Spekulant, Krewni. Sienkiewicz: Quo vadis, Krzyżacy. Konopnicka: Pan Balcer w Brazylji, Cypryan Norwid (na podst. dwutomowej monografii Krechowieckiego). Klaczko: Wieczory florenckie.

d) Lektura ruska.

Oprócz utworów literatury ruskiej, zawartych w podręcznikach szkolnych przeczytali uczniowie w całości: Marka Wówczka: „Narodni opowidania“, Tom I., Fedkowicza: „Pysania“, T. I., Marty Boreckiej: „Historyczne opowidanie“, Marusia, Kwitky: „Perekotypołe“, Kotlarewskiego: „Rusałka Dniprowa“, „Soniasznyj promiń“ — Czajczenki, — „Skoszennyj ćwit“ Barwińskiego, Kulisza-Orysia.

e) Lektura niemiecka.

- Kl. V. (w obu oddziałach) Eichendorff: „Aus dem Leben eines Taugenichts“.
Schiller: „Wilhelm Tell“.
Körner: „Zriny“.
Liliencron: „Kriegsnouellen“.
Otto Ernst: „Arbeit u. Freude“.
Schiller: „Gedichte“.
- Kl. VI. (w obu oddziałach) Lessing: „Emilia Galotti“.
Schiller: „Maria Stuart“.
Lenau: „Gedichte“.
Lessing: „Dramen“.
Goethe: „Gedichte“.
Henckell: „Moderne deutsche Lyrik“.
- Kl. VII. (w obu oddziałach) Leisewitz: „Julius v. Tarent“.
Goethe: „Götz von Berlichingen“. Freytag: „Die Journalisten“. Prywatnie czytano cenniejsze utwory piśmiennictwa niemieckiego, dostarczane przez bibliotekę niemiecką dla młodzieży.
- Kl. VIII. (w obu oddziałach) Goethe: „Iphigenie auf Tauris“.
Schiller: „Wallenstein“.

III. TEMATY DO WYPRACOWAŃ PISEMNYCH.

(Tematy oznaczone gwiazdką opracowali uczniowie w domu).

a) z języka polskiego.

Klasa V a.

1. Jak powstała książka?*. 2. a) Hańka i jej śmierć (na podstawie „Ojca zadżumionych“). b) Spór o Kusego i Sokoła (na podst. I. ks. P. Tadeusza)—do wyboru. 3. Siciński

w historii a w podaniach ludowych (na podst. gawędy A. Mickiewicza: „Popas w Upicie“*). 4. Uczucie tęsknoty za ojczyzną (na podst. trzech ustępów lektury szkolnej). 5. a) Stanisław Żółkiewski (na podstawie wiadomości z historii i lektury szkolnej). b) Życie i charakter Maćka nad Maćkami (na podstawie P. Tadeusza*). 6. Jakie myśli nasuwa nam obraz A. Grottgera p. t. „Świątokradztwo“? (na podstawie lektury szkolnej). 7. a) Nastrój A. Mickiewicza w czasie tworzenia Pana Tadeusza (na podst. lektury szkolnej). b) Czy i o ile spełniły się pragnienia A. Mickiewicza, wyrażone w wierszu:

„O, gdybym kiedyś dożył tej pociechy,
Żeby te księgi zbłądziły pod strzechy

— — — — —
Gdyby też wzięły wieśniaczki do ręki
Te księgi proste jako ich piosenki“!

(do wyboru*). 8. a) Wykazać zmianę w usposobieniu Gerwazego pod wpływem spowiedzi Jacka. b) Bitwa w Soplicowie: zapasy w pojedynkę (do wyboru). 9. Plastyka w poezji (ze szczególnem uwzględnieniem P. Tadeusza*).

Klasa V b.

1. Zemsta Jana Bieleckiego (na podst. lektury szkolnej). 2. Wieczera w Soplicowie (na podst. I. ks. P. Tadeusza*). 3. Siciński w historii a w podaniach ludowych*. 4. Uczucie tęsknoty za ojczyzną (na podst. lektury szkolnej). 5. a) Stanisław Żółkiewski (na podstawie wiadomości z historii i lektury szkolnej). b) Życie i charakter Maćka nad Maćkami. 6. Co przedstawia obraz A. Grottgera p. t. „Wojna“ (na podstawie lektury szkolnej). 7. jak w kl. V a. 8. a) Pierwiastek dramatyczny w spowiedzi Jacka. b) Patryotyczna działalność ks. Robaka (do wyboru). 9. Cześnik Raptusiewicz a Rejent Milczek (Charakterystyka porównawcza*).

Klasa VI a.

1. a) Znaczenie wyrazu „ostatni“ w P. Tadeuszu. b) Jakie wspomnienia historyczne łączą się ze zbaraskim zamkiem?* (do wyboru). Pieśń „Boga Rodzica“ (geneza, treść, znaczenie). 3. Jan Kochanowski w oświeceniu „Trenów“. 4. Rozwinąć myśl dwuwiersza Krasickiego:

„Minęły czasy szczęśliwej prostoty,
Trzeba się uczyć—upłynął wiek złoty“

(do wyboru). 5. Opis nocy świętojańskiej (na podst. „Pieś-

ni o sobótce“. 6. a) Rozwinąć i uzasadnić myśl zawartą w zdaniu: „Gutta cavat lapidem, non vi, sed saepe cadendo“. b) Skarga jako kapłan—patryota* (do wyboru). 7. Sielanka Szymonowicza „Kołaczce“ jako obrazek z życia dworku szlacheckiego. 8. Jowialność staropolska (Rej, Pasek, Zagłoba*). 9. Wyjaśnić znaczenie napisu na medalu, wybitym dla Konarskiego z polecenia króla Stanisława. 10. Ciężkie warunki dla rozwoju literatury polskiej za Stanisława Augusta (podług satyry „Chudy literat“ Naruszewicza).

Klasa VI b.

1. a) Jesienią na polach? b) Uzasadnić i rozwinąć znaczenie tytułu XII. ks. P. Tadeusza: „Kochajmy się“. c) Z przeżyć wakacyjnych* (dowolne opowiadanie) — do wyboru. — 2. a) Wnioski z podania o „Walgierzu Udałym“? b) Znaczenie tzw. zabytków języka polskiego? c) Postacie typowe w „Ogniem i Mieczem“. 3. a) Zagłoba w poszczególnych częściach trylogii. b) Wnioski z zakończenia „Trenów“ a „Ojca zadżumionych“. c) Rozbiór sonetu Szarzyńskiego: „O nietrwalej miłości“. 4. a) Nasze plectwo w ziemi. b) Śnieg w świetle słońca i w blasku księżyca! c) Dlaczego „Pieśń“ ma epitet „skrzydlata“?*. 5. a) Opis jakiegokolwiek obrazu z wystawy tarnopolskiej. b) Bezstronność autora w powieści „Listopad“. c) Co nam przypomina jubileusz Skargi? 6. a) Rozwinąć myśl zdania: „Praca dziś to nasza broń“. b) Jaką treść zawiera frazes: „Kiedy kwitną sady . . . c) Atak hussaryi (opis wrażeńowy*). 7. a) Jak pojmuję znaczenie wyrazu: intelligencja. b) Dola i niedola Pana Paska. c) Jak można tłumaczyć w literaturze znaczenie wyrazu upadek? 8. a) Istota i duch pseudoklasycyzmu! b) Prądy społeczne za Stanisława Augusta. c) Uwagi o naszym klimacie!

Klasa VII a.

1. a) Jesień w świetle życia praktycznego a w poezji. b) Ze wspomnień pszenicznego kłosa! c) Co rozumiem przez dobre wychowanie?* (do wyboru). 2. a) Co wiemy o „Myszeidzie“ Krasickiego? b) Poeci okresu Stanisławowskiego? c) Popularność Karpińskiego w warstwie średnio szlacheckiej? 3. a) Naszkicować rozbiór jakiegokolwiek powieści. b) O czym śnią pod śniegiem kwiaty? c) Polskie zadanie domowe a szkolne? (do wyboru). 4. a) „Nie bądźmy echem cudzoziemców“ w naszych sztukach plastycznych. b) Krajobraz w Balladach Mickiewicza. c) Znaczenie obcho-

dów jubileuszowych dla narodu!* 5. a) Jaki wyniosłem pożytek z wystawy obrazów w Tarnopolu? b) Idealizm romantyczny w życiu i twórczości Mickiewicza. c) Ustalić datę napisania i wytłumaczyć nastrój ballady: „To lubię“! 6. a) Odpowiedź na ankietę: Polski narodowy kwiat! b) Gimnazjalista poza domem i szkołą (obowiązki i prawa). c) „Czas uderzyć w czynów stal“ w odniesieniu do dzisiejszej młodości. 7. Ułożyć i wypracować temat, oparty na „Maryi“ Malczewskiego. 8. a) Ogólne wrażenie o twórczości i znaczeniu Mickiewicza. b) Charakterystyka epoki w „Panu Jowialskim“.

Klasa VII b.

1. a) Dyalog Uczucia, Fantazji i Rozsądku na temat jesieni? b) Dzieje mojego zeszytu? c) Wesołość i jej odcienie?* (do wyboru). 2. a) Co wiem o „Zofiówce“ Trembeckiego? b) Co wniósł pseudoklasycyzm ujemnego a co dodatniego do literatury polskiej? c) Księżę biskup warmiński jako człowiek. 3. a) W szkole — garść wrażeń naprędce zebranych! b) Sto lat minęło — mowa na setną rocznicę 1812 roku. c) O czym marzą płatki śniegu? 4. a) Pan Twardowski w karczmie (szkiełko sytuacji). b) Dusza Polski w poloniezie, mazurze i krakowiaku! c) Co wygrywa katarynka? (obrazek lub refleksja). 5. a) Jak tłumaczę sobie znaczenie obrazu Malczewskiego: „Rzeczywistość“! b) Kobieta - bohaterka w utworach Mickiewicza. c) Dlaczego Mickiewicz nazywa swe dzieciństwo „sielskiem - anielskiem“! 6. a) Wiosna na cmentarzu. b) Między domem a szkołą (obrazek lub spostrzeżenie) c) Filareci i my, czy a my?* 7. Ułożyć i wypracować temat, oparty na „Maryi Malczewskiego, 8. a) Ogólne wrażenie o twórczości i znaczeniu Mickiewicza. b) Atmosfera domowa w „Ślubach panińskich“!

Klasa VIII a.

1. a) Jakie cnoty naśladować a których wad unikać powinienem poznawszy historię polską. b) Czy Kordyan jest postacią godną naśladowania w życiu?* (do wyboru). 2. a) Wpływ podróży na Wschód na twórczość Słowackiego. b) Świat nadzmysłowy w „Balladynie“? (do wyboru). 3. Wpływ lektury na rozwój charakteru człowieka. b) Co więcej prócz nauki młodzieniec wynosi ze szkoły?* (do wyboru). 4. Historyzofia Zygmunta Krasińskiego. 5. a) Znaczenie Kraszewskiego w literaturze polskiej. b) Korzeniowski jako dramaturg (do wyboru). 6. a) Kolonizacja polska na wschodzie (na podstawie lektury szkolnej). b) Znaczenie Henryka Sienkiewicza w literaturze (do wyboru).

Klasa VIII b.

1. a) Znaczenie życiorysów. Motto: „Ten nie żył, po kim piękna pamięć nie została“ (Sz. Szymonowicz). b) Urok i piękno nocy księżycowej (do wyboru)*. 2. Postać Amfilocha (na podst. Irydiona). 3. a) Poezya a życie (na podst. „Nieboskiej Komedyi“). b) Obraz cierpień Polaków w „Anhellim“ i „Dziadach“* (do wyboru). 4. Obraz duszy Słowackiego (na podstawie „Hymnu o zachodzie słońca na morzu“). 5. a) Przemówienie na wieczorku, urządzonym ku czci Z. Krasińskiego (motto dowolne). b) Postać „wróżki ludu nieszczęśliwej“ w rozwoju poezji polskiej (Kassandra z „Odprawy posłów“ Kochanowskiego, Roza Weneda i Marya z „Warszawianki“ Wyspiańskiego?) c) Dlaczego epoka Jagiellonów jest najpiękniejszą kartą w dziejach Polski, Litwy i Rusi? (do wyboru). 6. Sokrates sędzią sędziów swoich. 7. Udział wyobraźni i doświadczenia w twórczości poety (na podstawie nauki psychologii).

b) języka niemieckiego.

Klasa V a.

1. Der Chor in Schillers Gedicht: „Die Kraniche des Ibykus“. 2. Der schönste Tag in meinen heurigen Ferien*. 3. Der Triumphator v. Schach (nacherzählt). 4. „Der tote Soldat“ (Kontrastbilder aus d. Schlachtfelde u. d. Innern des Elternhauses). 5. a) „Im November blüht schon keine Blume mehr“ (in der Form einer freien Erzählung). b) Gedanken aus den gelesenen Gedichten Körner's hervorzuheben*. 6. „Joannas Sebus hochherzige Tat, — „Tauchers Unglück“ — (worin besteht der Unterschied?—auf Grund d. geles. Gedichte ausführlich anzugeben). 7. a) Warum sind die Kinder zur Dankbarkeit gegen ihre Eltern verpflichtet? b) Woran erkennt man den wahren Freund? 8. a) Was lässt uns das Wort: „heimatlos“ ausdrücken? b) Die letzten Stunden des Freiherrn von Attinghausen“ (Auf Grund der Tellektüre). 9. Der Stadtpark in Tarnopol an den Tagen d. Frühlingserwachens*. 10. a) Des Sängers Rolle in der Ballade: „Graf von Habsburg“. b) Ich fasste den Beschluss meine heurigen Ferien herrlich zu verbringen (in der Form eines Briefes). c) Welches Ereignis aus d. laufenden Schuljahre ist in meinem Gedächtnis geblieben*“. 11. Des Ibykus Schicksal.

12. Und der Mensch versuche die Götter nicht,
Und begehre nimmer und nimmer zu schauen,

Was sie gnädig bedecken mit Nacht und Grauen“...
(Schiller: „Taucher“*).

Klasa V b.

1. Der Neid der Götter nach Schillers Gedicht: „Der Ring d. Polykrates“. 2. Frühling und Herbst. (Eine vergleichende Betrachtung)*. 3. Entdeckung d. Mörder nach Schillers Gedicht: „Die Kraniche d. Ibykus“. 4—12. jak w oddz. a.

Klasa VI a.

1. Gudruns Schicksale (Nach der Schullektüre). 2. Was bedeutet die Redewendung: „Gegen d. Strom schwimmen“*. 3. „Der Sänger“. Gedankengang d. Goetheschen Romanze. 4. „Das Mutterauge erkennt dich immer!“ 5. a) Erst durch das Wissen wächst die Liebe zum Gegenstande“ (aus meiner eigenen Erfahrung). b)

„Trinkt o Augen, was die Wimper hält,
Von dem goldigen Überfluss der Welt“*.

6. Dichters Anteil an der Erbschaft bei der Teilung der Erde. 7. a) „Undank ist der Weltlohn“ (An Beispielen aus der Geschichte zu beweisen). b) Ruhmvolle Beispiele von Vaterlandsliebe aus der Geschichte*. 8.

„Wir suchen noch immer die menschlichen Ziele,
Drum ehret und opfert! Denn unser sind viele“...
(Nach dem Gedichte d. Konrad Ferd. Meyer: „Chor der Toten“ — den Hauptgedanken zu entwickeln). 9 a) Wie ist zu erklären: „das Schöne ist das Gute, das Schöne schliesst das Gute in sich“. b) Wie wurde Mortimers Plan vereitelt? (Auf Grund d. Lektüre). c) Der Frühling im Liede eines Dichters*. 10. a) Es ist an einem Charaktere aus d. Tier-epos „Reinecke Fuchs“ die entsprechenden Eigenschaften desselben hervorzuheben b) Wie stellt uns Goethe an dem Sinnbilde des Reinecken den menschlichen Charakter vor? 11. a) „Ein Wunsch, der sich für uns und Andre fleht,
Ein Seufzer, der dem Herrn leis entwekt
Den keine Lippe spricht, ist ein Gebet“

(Herder)

b) Bin ich im Stande mit einem Deutschen über mein bisheriges Studium der polnischen Literatur zu sprechen. (Ein Versuch)*.

Klasa VI b.

1. Mein schönster Ferientag*. 2. Eine Übersetzung aus dem Polnischen. 3. Caesars Charakteristik*. 4.-11. jak w oddz. a.

Klasa VII a.

1. Der Zauberlehrling bei Goethe u. Phaeton bei Ovid (Vergleichung). 2. Sorge und Hoffnung im menschlichen Leben*. 3. Eine Jagd im Mittelalter (Ein Kulturbild nach d. Niebelungenliede). 4. Was verdanken wir dem Auge*? 5. Karl und Georg, eine Vergleichung (aus Götz v. Berlichingen). 6. Wert und Gefahren des Reichtums*. 7. Charakteristik der Götter Griechenlands nach dem gleichnamigen Gedichte v. Schiller. 8. Erbkönigs Tochter bei Herder und Erbkönig v. Goethe. 9. Die Wanderungen und Wandlungen eines Wassertropfens, von ihm selbst erzählt*. 10. Schuld und Strafe des Belsazar nach Heines „Belsazar“. 11. Wie gedenke ich die bevorstehenden Ferien zu verbringen*?

Klasa VII b.

1. Die ritterliche Poesie im deutschen Mittelalter. 2. Humanistische Ideale.* (Auf Grund der Schullektüre). 2. Warum liegen an den Ufern grosser Flüsse so viele Städte?* 3. Die Tendenz des Schiller'schen Gedichtes „Pegasus im Joche“. 4. „Nur der Irrtum ist das Leben und das Wissen ist der Tod“. Dieser Satz ist zu entwickeln und mit Beispielen zu erhärten*. 5. Das Schicksal des Jünglings aus dem Gedichte Schillers: „Das verschleierte Bild zu Sais“. 6. Wilhelms Geist bei Herder und in Bürgers Lenore. 7. Was liefern die Landleute für die Wochenmärkte.* 8. Warum weist der Sänger die goldene Kette zurück? 9. Eine Ferienreise, wie ich sie wünschte.*

Klasa VIII a.

1. Was ist Bildung? 2. Die Bedeutung der Kreuzzüge.* 2. Die gewissenhafte Vorbereitung des Jünglings für seinen Beruf ist die beste Betätigung einer Vaterlandsliebe*. 3. Was bedeuten folgende Worte als Inschrift auf einer Glocke: „Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango“. 4. Der Mensch im Kampfe mit der Natur.* 5. Was die Glocken sagen? (In Anlehnung an Schillers „Lied v. der Glocke“). 6. Gedankengang des Schiller'schen Gedichtes: „Die Worte des

Glaubens“. Die Sendung des Dichters nach Herweghs: „Der Freiheit Priester“.

Klasa VIII b.

1. „Der Fischer“ v. Goethe und „Świtezianka“ v. Mickiewicz. Eine Vergleichung. 2. Unser Naturgefühl.* 3. Der Bildungswert grosser Städte*. 4. Das Parzenlied in Goethes: „Iphigenie“. 5. Im Zeitalter der Maschine (eine Plauderei).* 6. Land und Stadt (nach Schillers „Spaziergang“). 7. Das Romantische in der hl. Cäcilie v. Tieck. 8. Die Götter als Kulturgründer im „Eleusischen Fest“ v. Schiller.

c) Zadania maturyczne.

Zadanie łacińsko-polskie.

Oddział A. „Ciceronis Oratio pro L. Murena“ c. 28. od wyrazów „Venio nunc ad M. Catonem, quod... do wyrazów „...pro aliquo praeiudicio valere oportere“.

Oddział B. Cicero: „De officiis“. Ks. III. Rozdz. I. do słów... quamquam Africanus“.

Oddział C. Livius. ks. IX. Rozdz. 2. od słów: duae ad Luceriam.

Zadanie grecko-polskie.

Oddział A. Plato: Protagoras ust. VIII. od słów: „Ἄνδρες χθονὸς τῆσδ' εὐγενεῖς... do słów... καὶ τὸ πᾶν γένος...“

Oddział B. Herodot: Historia. ks. VIII. §. 56—58 do słów... εἴτι θέλει“.

Oddział C. Platon: „Protagoras“ ust. VIII do słów... „ἐπιβουλαί“.

Zadanie polskie (do wyboru).

Oddział A.

1. Związek między dziejami Polski a postępowaniem jej literatury.

2. Rok 1812 w historii i literaturze polskiej.

3. Rczwinać i uzasadnić myśl: „Lud i praca — to są siły, A świat cały niemi stoi“.

Oddział B.

1. Konrad, Irydion, Kordyan. (Trzy rodzaje bolu patriotycznego w poezji powstaniowej.)

2. Napoleon I. w dziejach naszych i literaturze.

3. „Wszędzie, wszędzie na planecie
Braci moich ryty ślad..“.

Powyższe słowa Krasieńskiego stwierdzić dziejami emigracji polskiej od trzeciego rozbioru po rok 1850.

Oddział C.

1. Przyszłość Polski w poezji trzech naszych wieszczów.

2. Grecya starożytna w dziejach cywilizacji.

3. Rozwinąć i uzasadnić myśl, zawartą w wierszu Asnyka :

„Zmarłych pokoleń idealna sfera

W żywej ludzkości wieczne ma siedlisko.

A grób proroka, mędrca, bohatera

Jasných żywotów staje się kołyską“.

IV. WAŻNIEJSZE ROZPORZĄDZENIA WŁADZ SZKOLNYCH.

C. k. Rada szkolna krajowa okólnikiem z 2. czerwca 1911 l. 7244 wyjaśnia, że dyrektorowie szkół średnich nie potrzebują prosić o urlop na wakacje, jeżeli nie wyjeżdżają za granicę, mają jednak podawać Radzie szk. kr. adres, czas wyjazdu i powrotu.

C. k. Rada szk. kr. rozp. z dnia 20. czerwca 1911 l. 9 pr. poleca do próśb zast. naucz. o urlop dla poratowania zdrowia dołączać tabelę kwalifikacyjną.

C. k. Rada szk. kr. rozp. z 7. lipca 1911 l. 10273 uwalnia dyrekcje od przedkładania wniosków do mianowania komisji dla egzaminu wstępnego do kl. I. i poleca te egzaminy przeprowadzać gruntownie i ściśle.

C. k. Rada szk. kr. rozp. z 28. września 1911 l. 13988 poleca zaopatrywać biblioteki uczniów do czytania w dzieła historyczne i aby nauczyciele w klasach wyższych nie pomijali żadnych zdarzeń w dziejach Polski i Rusi i uczyli historii powszechnej tak, jakby musieli uczyć, gdyby historia ojczyzna nie była osobnym przedmiotem nauki.

C. k. Rada szk. kr. dn. 1. paźdz. 1911 l. 14948 wydała wskazówki odnoszące się do nauki geografii.

C. k. Rada szk. kr. okólnikiem z 1. października 1911 l. 366 pr. ogłasza, że ze względu na dobro szkół publicznych będzie tylko wyjątkowo udzielać urlopu nauczycielom dla objęcia kierownictwa szkół średnich prywatnych.

C. k. Rada szk. kr. rozporządza 19. paźdz. 1911 l. 19132, by profesorowie mający odbyć ćwiczenia wojsko-

we zawiadamiali w grudniu o tem dyrekcye, które mają się zwrócić do odnośnych komend o przeniesienie tych ćwiczeń na czas feryi.

C. k. Rada szk. kr. rekr. z 20. listop. 1911 l. 19643 poleciła po zrezygnowaniu z posady Dr. Jakóba Brawera wszystkie godziny nauki rel. moją. Dr. S. A. Taubelesowi.

C. k. Rada szk. kr. wydała 17. listop. 1911 l. 20049 okólnik w sprawie ubocznych zajęć nauczycieli przypominający rozp. z dn. 17. maja 1912 l. 12.103.

C. k. Min. w. i o. dn. 13. listop. 1911 l. 32.630 poleca, by uczniowie korzystający ze zniżenia cen biletów jazdy na kolejach państwowych wykazywali się legitymacjami wystawionemi przez dyrekcye zakładów naukowych, do których uczęszczają, stwierdzającemi tożsamość osoby.

C. k. Rada szk. kr. 27. lutego 1912 l. 2403 zawiadamia, że Ministerstwo w. i o. reskryptem z 25. stycznia 1912 l. 41.566 poruczyło Dr. Eugen. Piaseckiemu pełnienie funkcji fachowego inspektora dla nauki gimnastyki.

C. k. Minist. w. i o. dn. 5. stycznia 1912 l. 42.833/11 zezwoliło, by na naukę historii i geografii przeznaczono w II. płr. kl. V. a I. płr. kl. VI. po 2 godz. tyg. a natomiast aby naukę geografii w I. płr. kl. V. i II. płr. kl. VI. zniesiono, pozyskaną zaś 1 godz. tygodniowo przeznaczono nauce historii. Noty z historii i geografii w kl. V. i VI. mają być osobne, jednak nauka ma być powierzana jednemu nauczycielowi. W kl. IV. i VII. należy wydatnie traktować historię kraju rodzinnego.

C. k. Rada szk. kr. 22. marca 1912 l. 4847 wydaje okólnik w sprawie „scoutingu“. Kierownictwo mogą prowadzić Towarzystwa gimnastyczne, jednak dyrekcye i grona mają mieć w niem wpływ i udział, w sprawozdaniach zaś rocznych mają dyrektorowie przedkładać Radzie szk. kraj. swe sprawozdania w tej sprawie.

C. k. Rada szk. kr. wydaje rozp. dnia 18. kwietnia 1912 l. 183 pr. z powodu strajków młodzieży. W razie takiego wykroczenia należy zbadać przyczyny, porozumieć się z rodzicami uczniów i wezwać ich do posłuszeństwa, a gdyby to nie skutkowało postąpić z całą surowością.

C. k. Min. w. i o. rozp. 13. kwietnia 1912 l. 51.125 poleca kandydatów składających egzamin nadzwyczajny dla celów praktycznych uwalniać od egzaminu z gimnastyki.

C. k. Rada szk. kr. rozp. z 19. maja 1912 l. 6763 postanawia, że egzamina wstępne do kl. I. w gimnazyach utrakwistycznych mają się odbywać w tym języku, w jakim ucz-

niowie pobierali naukę w szkole ludowej; z uczniami nie przedkładającymi świadectw należy zastosować się do życzenia rodziców.

C. k. Rada szk. kr. roz. z 26. maja 1912 l. 47.576/10 przypomina rozp. minist. z 28. lipca 1910 l. 17.209 o klasyfikacji z nauki rysunków i kaligrafii. Z rysunków jest dopuszczalny egzamin poprawczy jeżeli uczeń w trzecim okresie konferencyjnym miał cenzurę dostateczny; cenzura dostateczny z rysunków jest przeszkodą do przyznania u z d o l n i e n i a c h l u b n e g o. Cenzura z kaligrafii ma wpływ na ustalenie ogólnego postępu tylko w kierunku dodatnim.

C. k. Rada szk. kr. rozp. z 10. maja 1912 l. 9102 postanawia, że uczeń występujący z zakładu po 15. maja ma być klasyfikowanym.

Ministerstwo wyzn. i ośw. reskryptem z dnia 25. maja 1912 l. 1088 poleciło, aby do przepisów dyscyplinarnych dodano następujący paragraf, mający na celu zapobieżenie strajkom młodzieży szkolnej: „W razie większych wykroczeń młodzieży szkolnej przeciw porządkowi szkolnemu tudzież w razie samowolnego, polegającego na zмовie o puszczenia nauki szkolnej przez uczniów, mają być winni pociągnięci do surowej dyscyplinarnej odpowiedzialności, w razie zaś potrzeby ma być zarządzone zamknięcie całego zakładu albo poszczególnych klas z zastrzeżeniem nowych wpisów w razie ponownego otwarcia zakładu (klas).

V. KRONIKA ZAKŁADU.

Rok szkolny 1911/12 rozpoczął się dnia 1. września 1911 uroczystem nabożeństwem w kościele parafialnym i cerkwi parafialnej.

Zapisanych na początku roku szkolnego 700 uczniów publicznych podzielono na 18 oddziałów; prywatystów zapisano 27, prywatystek 49. Umieszczenie klas uległo zmianie ponieważ przybył jeden oddział z powodu wzrostu liczby młodzieży i sześć oddziałów pomieszczono w ubikacjach najętych w dawnym konwikcie O. O. Jezuitów, opróżnionych po przeprowadzeniu się gimnazjum ruskiego i gimnazjum II. polskiego do nowych gmachów. W ten sposób oddano gabinetom zabrane na klasy ubikacje i przeznaczono na inny cel ubikacje ciasne i ciemne.

Egzamina wstępne do klasy pierwszej odbyły się dnia 30. czerwca i 2. września 1911. Do egzaminu zgłosiło się

w obu terminach 118 uczniów i uczenic, mianowicie 98 ze szkół publicznych i 20 nauki prywatnej. Egzamin złożyło 85 uczniów i 9 uczenic, reprobowano 22 uczniów i 2 uczenice.

Egzamina wstępne do klas II.—VIII. składało w ciągu całego roku 31 uczniów i 8 uczenic; przyjęto 21 uczniów i 5 uczenic, reprobowano 10 uczniów i 3 uczenice.

Egzamin nadzwyczajny dla celów praktycznych za pozwoleniem Ministerstwa składało 2 mężczyzn i 1 panna, egzamin z języka łacińskiego uzupełniający świadectwo dojrzałości ze Szkoły realnej 2 mężczyzn.

Dnia 9. września jako w rocznicę śmierci a 20. listopada jako w dniu następującym po dniu imienin ś. p. Cesarzowej Elżbiety brała młodzież udział w nabożeństwach żałobnych za spokój Jej duszy, odprawionych w kościele parafialnym i cerkwi parafialnej.

Dnia 4. października 1911 jako w dniu imienin Najjaśniejszego Pana odprawiono uroczyste nabożeństwo dla młodzieży w kościele parafialnym i cerkwi parafialnej.

Dnia 6. listopada 1911 uczciła młodzież rzym-kat. setną rocznicę urodzin Markiana Szaszkiewicza uroczystym porankiem.

Dnia 13. listopada 1911 obchodziła młodzież rzym-kat. uroczystość swego Patrona św. Stanisława Kostki uroczystem nabożeństwem w kościele O. O. Jezuitów.

Dnia 18. listopada 1911 wzięła młodzież z orkiestrą szkolną udział w uroczystości poświęcenia nowych gmachów dla gimnazyum II. pol. i gimn. Franciszka Józefa z ruskim jęz. wykł.

Narodowym Wieszczom poświęciła młodzież dwa obchody: dnia 20. grudnia 1911, nadto urządziła młodzież wieczór ku czci Zygmunta Krasińskiego.

Dnia 14. stycznia 1912 rozpoczęła się nauka strzelania, którą prowadził p. prof. Stanisław Rudnicki. Uczęszczało 50 uczniów.

Dnia 30. stycznia 1912 zakończono pierwsze półrocze rozdaniem „Wykazów cenzur“.

Egzorty pasyjne dla uczniów katolickich obu obrządków odbywały się w dniach od 11. do 13. marca 1912.

Egzamin dojrzałości w terminie zimowym odbył się pod przewodnictwem dyrektora zakładu dnia 29. stycznia 1912, w terminie letnim odbył się egzamin pisemny w dniach 13

do 15. maja, usny zaś pod przewodnictwem W. P. Józefa Szafrana, dyrektora gimnazjum w Samborze, w dniach od 3. do 14. czerwca 1912.

Dnia 28. czerwca 1912 brała młodzież udział w nabożeństwach żałobnych odprawionych za spokój duszy Cezara Ferdynanda w kościele parafialnym i cerkwi parafialnej.

W roku szkolnym 1911/12 przystępowała młodzież obu obrządków katolickich trzy razy do św. Sakramentów Pokuty i Ołtarza, mianowicie 16. paźdz. 1912, 14. marca i 18. czerwca 1912.

Dnia 29. czerwca zakończono rok szkolny 1911/12 uroczystem nabożeństwem w kościele parafialnym i cerkwi parafialnej.

W roku szkolnym zmarło 2 uczniów: Hammer Munio z kl. IV. c. dnia 22. paźdz. 1911 na szkarlatynę i Krajewski Maryan z kl. IV. a. dnia 3. maja 1912 na suchoty.

VI. FIZYCZNE WYCHOWANIE MŁODZIEŻY.

Jak z jednej strony zabiegi dyrekcyi wytężone były w tym kierunku, by stan umysłowy młodzieży osiągnął zwykłe normy swego rozwoju i ku wyżynom podązał, tak z drugiej strony baczną uwagę zwracano na fizyczne jej wychowanie i z tej też przyczyny każda zdrowa myśl, do tego celu dążąca, liczyć mogła na poparcie.

Stan zdrowotny młodzieży w tutejszym zakładzie w ubiegłym roku szkolnym przedstawiał się w porównaniu z poprzednimi latami o wiele pomyślniej. Choroby piersiowe, które w ostrym klimacie podolskim wśród nierozwiniętej nieraz fizycznie młodzieży natrafiały często na grunt dla siebie podatny, zdarzały się o wiele rzadziej, chociaż i w tym roku porwały jedną ofiarę; podobnie też i epidemicznie grającej szkarlatynie jedno młode życie uległo.

Nauka gimnastyki odbywała się w 12 godzinach tygodniowo. Uczniowie ćwiczyli w sześciu oddziałach w zimie w sali „Sokoła“ pod kierunkiem grona nauczycielskiego tej instytucyi, w porze letniej zbierali się na boisku, gdzie w miarę pogody w maju i czerwcu uprawiali rozmaite gry i zabawy. W czasie przerw pomiędzy godzinami przy dźwiękach orkiestry gimnazjalnej odbywały się zabawy na szkolnem podwórzu.

Scouting, organizowany w kraju w ubiegłym roku, zyskał wśród młodzieży zakładu wielu zwolenników, z któ-

rych około 50 zorganizowanych uczniów należy do pierwszej drużyny im. Antoniego Durskiego, rozwijającej się w tutejszym „Sokole“ pod kierunkiem nauczyciela gimnastyki, p. M. Kulikowskiego, który odbył w tej mierze fachowy kurs w Skolem w r. 1911. Nie naszym zadaniem przedstawiać na tem miejscu wychowawcze znaczenie „scoutingu“, tej nowej wychowawczej organizacji młodzieży — powstałej w Anglii, gdzie młodzi „scouts“ — skauci składają ślubowanie, które wskazuje na jej główne cele: kochać Boga, być wiernym królowi i Ojczyźnie i służyć bliźnim. W jakiej formie skaut przyjmie się w kraju — najbliższa przyszłość okaże — w każdym razie nastrój o wysokim moralnym poziomie i z wybitnym kierunkiem społecznej obowiązkowości, ujęcie młodzieży w karne zastępy, poddanie ich pod kierunek odpowiednich pod każdym względem instruktorów, gdy i rozumna celowość stosowaną będzie — spełnią swe zadania.

W Tarnopolu powstało kilka drużyn skautowych, które kieruje komisya skautowa. Celem nawiązania pewnej łączności między zakładem a organizacją skautową konferencya grona nauczycielskiego delegowała do komisji skautowej trzech swych członków pp. Medyńskiego, Dra Stanińskiego i Wójcika, którzy biorą udział w jej obradach.

W jesieni ubiegłego roku młodzież skautowa w pierwszym czasie po utworzeniu tej organizacji robiła wycieczki w najbliższą okolicę, prowadzone w sobotę lub w niedzielę. Na podstawie podręcznika, wydanego przez Małkowskiego, zwracano uwagę na spostrzegawczość, orientowanie się, zakładanie obozu, ogniska itd. W sezonie zimowym odbyło się szereg wykładów z zakresu ratownictwa w nagłych wypadkach, propagandy antyalkoholowej i antynikotynowej, historii polskiej itp., w lecie odbyli skauci wycieczkę do Zbaraża (dwukrotnie), do Mikuliniec, Podhorzec w liczbie 25, kilkakrotnie do Płotczy, Janówki, Myszkowiec, Berezowicy Wielkiej. Organizacya skautowa znaczny kładzie nacisk na zachowanie się młodzieży w szkole, w kilku też wypadkach, gdy uczeń zaniedbywał się w nauce, uzyskiwał chwilowy urlop a gdy nie okazywał poprawy, musiał ustępować z szeregów skautowych.

W roku szk. 1911/12. zaprowadzono naukę strzelania w tutejszym zakładzie. Zgłosiło się początkowo z górą 100 uczniów z klas VII. i VIII., do końca jednak nauki pozostało 50, reszta opuściła szeregi z powodu braku czasu. Ponieważ komenda 35 pp. obr. kr. w Złoczowie dostarczyła broń, naboji i innych przyrządów potrzebnych dopiero przy

końcu grudnia z. r., przeto nauka właściwa mogła rozpocząć się dopiero w styczniu b. r. Zakład otrzymał początkowo 2 rusznice w. 95, 4 karabiny w. 95, 2000 naboji ostrych, 1000 ćwiczebnych, 5000 łuskowych, całe urządzenie do strzelania nabojami łuskowymi, oraz przybory do czyszczenia broni. Następnie zarząd wojskowy obr. kr. na wniosek dyrekcyi zakładu dodał jeszcze 4 karabiny w. 90.

Nauka i komenda były prowadzone w języku polskim przez p. Stanisława Rudnickiego, zast. naucz. jako rezerwowego oficera, przy bardzo wydatnej pomocy tercyana zakładu, wysłużonego plutonowego 15 p. p. Trudności, jakie wyłoniły się z powodu braku słownictwa technicznego w odniesieniu do części składowych broni, jakoteż i komendy, pokonano bardzo szczęśliwie a młodzież, wskutek prowadzenia nauki we własnem łonie zakładu, uniknęła zetknięcia się z czynnikami, niejednokrotnie mniej powołanymi do kierowania nią a ze względów pedagogicznych wprost niepożądanymi.

Nauka odbywała się w 2 godzinach tygodniowo w sobotę po południu na zamkniętem podwórzu zakładu, w czasie niepogody w klasach i na korytarzach zakładu. Strzelcy zapoznali się z historią broni palnej od jej początków aż do czasów najnowszych, z zasadami strzelnictwa i strzelania, zadaniami pojedynczych rodzajów broni i siły zbrojnej, składem rusznicy i naboji. Po nauce teoretycznej t. j. po dostatecznem przygotowaniu się i obznajomieniu z bronią i prawami fizycznymi strzału, nastąpiła część praktyczna, od drugiej połowy marca. Strzelcy strzelali początkowo nabojami łuskowymi na korytarzu zakładu, następnie ćwiczebnymi na polu ćwiczeń załogi miejscowej a wreszcie nabojami ostrymi na strzelnicy wojskowej, przyczem komenda stacyjna z całą gotowością szła na rękę we wszystkiem dyrekcyi zakładu. Z powodu późnego rozpoczęcia nauki jakoteż z przyczyn od kierownictwa nauki niezależnych odbyło się tylko jedno ćwiczenie w strzelaniu ostrymi nabojami na strzelnicy. Przy sposobności wycieczek za miasto strzelcy też zapoznali się z zastosowaniem kart geograficznych do okolicy.

Ponieważ zarząd wojskowy wypożyczył broń a naboje, jako pierwszą dotacyę nadesłał bezpłatnie, przeto z kwoty 25 K, złożonej przez zamożniejszych uczniów, jako opłatę za naboje, zużyto 17 K.: na zakupno drobnych przyborów do czyszczenia broni (1'60 K), sprawienie wieszadeł przy karabinach (3'40 K.) i wydrukowanie polskich wykazów strzałów (12 K). Na rok następny pozostaje kwota 8 K.

Młodzież wytrwała w zapale, z jakim powitała zaprowadzenie nauki, do samego końca, bardzo chętnie, regu-

larnie uczęszczała, z ogromnem zainteresowaniem brała udział w ćwiczeniach, przestrzegała wskazań kierownika, utrzymywała się w karności iście wzorowej, co na jej pochwałę podnieść należy.

W dniu 3. czerwca b. r. p. inspektor Dr. Eugeniusz Piasecki wizytował tok nauki przy sposobności wizytacyi zabaw i sportów młodzieży w naszym mieście.

Gra w piłkę nożną miała też wśród młodzieży wielu zwolenników, którzy należeli do dwóch oddziałów sportowych, istniejących w zakładzie. Jeden z nich — „Kresy“ pod kierunkiem prof. A. Medyńskiego rozwinął się znacznie i liczył w ubiegłym roku około 80 uczestników, podzielonych na kilka drużyn, z których trzy pierwsze są zupełnie zorganizowane i zaopatrzone w ubrania sportowe a pierwsza z nich najlepiej zgrana i wyćwiczona w zasadach gry w piłkę nożną rozgrywała z rozmaitym wynikiem matche footballowe z drużynami miejscowymi oraz z drużynami innych miast, dokąd niejednokrotnie pierwsza drużyna „Kresów“ zawsze pod troskliwą opieką nauczyciela wyjeżdżała. I tak w dniu 28. kwietnia walczą „Kresy“ w Stanisławowie z „Reverą“ z wynikiem starcia 2 : 5 na korzyść Rewery, w dniu 5. maja potykają się z drużyną „Pogoni“ ze Złoczowa z wynikiem pomyślnym dla siebie (4 : 1), zaproszone przez lwowską Lechię wyjeżdżają do Lwowa w dniu 12. maja i tam walczą na boisku zabaw ruchowych (1:3), w obu dniach Zielonych Świąt, 26. i 27. maja podejmują w Tarnopolu lwowską „Pogoń“ (reserves) z ogólnym wynikiem 1:8 na korzyść Lwowian, wykazujących w drugim dniu spotkania pewną brutalność w grze, wkońcu w dniu 6. czerwca wyjeżdżają do Złoczowa, gdzie na boisku gimnazjalnem rozgrywają match z „Pogonią“ — 5:3 na korzyść swoją. Ćwiczenia drużyn footballowych odbywały się dwukrotnie w tygodniu, we środę i sobotę na boisku obok baraków miejskich. W ostatnim roku pod kierunkiem fachowego instruktora wprowadzono w tej drużynie inne gry sportowe, które z czasem ograniczą przeważające jeszcze stanowisko piłki nożnej.

Ślizgawkę w zimie uprawiała młodzież na stawie albo też na sztucznym torze na boisku Sokoła, gdzie z chęcią udzielano uczniom biletów po cenach zniżonych. Znaczna część młodzieży oddawała się temu sportowi w chwilach wolnych od nauki szkolnej. Sport saneczkowy zyskał wśród naszej młodzieży kilkudziesięciu zwolenników, brak jednak odpowiedniego toru nie pozwolił ująć tej rozrywki w pewne normy.

Oprócz tego sportu uprawiała część młodzieży sport kolarski czyniąc wycieczki do bliższych miejscowości, jak np. do Berezowicy Wielkiej pod kierunkiem prof. Medyńskiego, część młodzieży grywała w tennis na boisku sokolem.

Kąpieli niestety nie mogą używać uczniowie z powodu braku odpowiednio urządzonych łaźni a tem samem i bezpiecznej kąpieli.

W założonych przez Towarzystwo Przyjaciół młodzieży warsztatach studenckich, pozostających pod kierunkiem prof. Andrzeja Stopki, brało udział kilkunastu uczniów, choć zgłosiło się do tej pożytecznej pracy kilkudziesięciu, którym w znacznej liczbie szczupłe rozmiary sali i potrzeba uwzględnienia w równej mierze i młodzieży innych zakładów średnich uniemożliwiły korzystanie z warsztatów. Uczniowie w miesiącach zimowych w zakresie stolarstwa i szewstwa zrobili znaczne postępy.

Wycieczki odbywały się w rozmaitych celach, bądź w celu uplastycznienia i pogłębienia nauki geografii, botanizowania albo też w celu zwiedzenia okolicznych pamiątek historycznych. Prócz drobnych wycieczek, które odbywały się pod przewodnictwem prof. Medyńskiego i Wójcika, odbyła się jedna znaczniejsza wycieczka do Zbaraża w dniu 3. czerwca, skierowana do grodu Wiśniowieckich w dniu poświęcenia sokolni w tem mieście.

VII. ZBIORY NAUKOWE.

a) Ruch w bibliotekach zakładu.

Biblioteka nauczycielska. (Zawiadowca prof. A. Medyński.) W roku szkolnym 1911/12. wypożyczyli członkowie tutejszego grona 670 dzieł w 784 tomach oraz 98 rozpraw naukowych nie wliczając naukowych pism periodycznych, przez zakład prenumerowanych.

Członkowie innych gron nauczycielskich miejscowych (gimn. II., gimn. ruskie, szkoła realna, semin. nauczycielskie itd. w liczbie 29 wypożyczyli 145 dzieł w 160 tomach. Nadto wypożyczono 34 dzieł w 49 tomach uczniom klas wyższych.

Biblioteka polska dla młodzieży. (Zawiadowcy: profesorowie języka polskiego). W ubiegłym roku wypożyczono w kl. IIIa 270, IIIb 225, IVa 280, IVb 310, IVc 360, Va 290, Vb 280, VIa 326, VIb 290, VIIa 299, VIIb 310, VIIIa 248, VIIIb 260.

Biblioteka ruska dla młodzieży. (Zawia-
dowca prof. Ks. A. Koreniec). Ogółem 210 uczniów wy-
pożyczyło 700 tomów.

Biblioteka niemiecka dla młodzieży. (Za-
wiadowca prof. Dr. H. Orliński). Uczniowie IVa przeczytali
41 dzieł, IVb — 27, Va — 32, Vb — 46, VIa — 59, VIb — 12,
VIIa — 149, VIIb — 137, VIIla — 75, VIIlb — 69.

b) Przyrost zbiorów naukowych.

1. Biblioteka nauczycielska. Księgozbiór Bi-
blioteki nauczycielskiej powiększył się w r. 1911/12 o 45
dzieł w 93 tomach oraz 166 rozpraw naukowych i osiągnął
w tym czasie nr. 3639 inwentarza. Podobnie jak w latach
ubiegłych otrzymywała Biblioteka bezpłatnie wydawnictwa
Akademii Umiejętności w Krakowie i we Wiedniu oraz wy-
dawnictwa Wydziału krajowego a w szczególności wyda-
wnictwo Komisji statystycznej pt: „Wiadomości statystyczne
o stosunkach krajowych,” resztę dzieł nabyto drogą kupna.

Z czasopism prenumerowała Biblioteka w r. 1911/12:
Przegląd polski, Bibliotekę Warszawską, Przegląd powszechny,
Przewodnik naukowy i literacki, Muzeum (T. N. U. W.)
Zeitschrift für d. mathematischen und chemischen Unterricht,
Kwartalnik historyczny, Kosmos, Pamiętnik literacki, Książkę,
Poradnik językowy, Przegląd filozoficzny, Przewodnik bi-
bliograficzny, Lehrproben und Lehrgänge, Wiadomości ma-
tematyczne, Wszechświat, Wiedzę i postęp, Das literarische
Echo, Wochenschrift für classische Philologie, Vierteljahres-
berichte zur Förderung des phys. und chem. Unterrichtes.

2. Biblioteka dla młodzieży. Dział polski
powiększył się w bieżącym roku o 46 dzieł w 63 tomach,
niemiecki o 60 w 65 tomach, ruski o 19 dzieł w tyłuż tomach.

3. Zbiór map i przyrządów naukowych do nauki
historii i geografii wzrósł w ubiegłym roku szkolnym o 5
kart, 4 obrazy o stylach i 20 sztuk dyapozytywów geogra-
ficznych.

4. Gabinet fizykalny. W ubiegłym roku zaku-
piono: połączony Volt i Amperometer, Voltameter miedz.,
dwie opornice, chronometer, metronom, pompę zgęszczają-
cą i banię Herona, dodatki do wywiewy tj. półkule Mag-
deburskie, przyrząd Hardtla do mechaniki (drewniana rama
z trzema blokami i tarczę Hartla.)

5. Gabinet historii naturalnej. Nabyto przy-
bory chemiczne, orangutana, Polatuchę (Pteromys), szlify

minerałów (granit, bazalt, dioryt itp.) oraz tablice ścienne Schreibera.

6. Do nauki geometrii posiada zakład modeli drewnianych 15, kątomierzy 20, cyrkli 15, linii 21, tablic 24.

7. Gabinet archeologiczny, założony w r. 1905, zwiększył się o model przedstawiający rydwan wojenny z czasów Homera oraz 22 dyapozytywów, przedstawiających starożytności klasyczne.

8. Zbiór do nauki rysunków, dzięki nadzwyczajnej dotacyi w kwocie 300 kor., wzrósł o rozmaite modele drewniane i gliniane, modele naczyń klasycznych i wykopalisk, dalej biusty i obrazy Apolla dalej — „Chrystusa“ Donatelli „Niçola da Urzano“ i inne.

VIII. KÓŁKA NAUKOWE MŁODZIEŻY.

1. Czytelnia.

Podobnie jak w latach poprzednich była czytelnia ogniskiem wspólnej pracy i szczerego współżycia koleżeńkiego. Zorganizowana przez obecnego jej Kuratora, Prof. Kazimierza Wiakowskiego, przyciągnęwszy szerokie zastępy młodzieży z klas zwłaszcza niższych tworzyła prawdziwą kuźnicę, gdzie można było się spotkać i z gorącym zapałem i miłą atmosferą w nieceniu tych haseł, jakie dla niej spełniały rolę ideałów przewodnich. W rozwoju natrafiała czytelnia na brak odpowiednich środków, nakreślone zatem szerokie ramy wypełnione być nie mogły w ten sposób, jakby tego tu i ówdzie sobie życzone.

Skład Wydziału tworzyli uczniowie: Świrski Władysław (VI. kl.) przewodniczący, Flisak Szczepan (VII.) zastępca, Schächter Izak (VII.) skarbnik, Murmyło Michał (V), Dyrkacz Jan (VI) sekretarz, Gajewski Władysław (VII) i Szałagan Jan (V) gospodarze.

Czytelnia liczyła 140 członków, przeciętna frekwencya wynosiła na posiedzeniach około 85. Biblioteka liczyła 250 tomów, ruch biblioteczny znaczny.

Pracę umysłową objęły następujące referaty:

1. Rozwój cywilizacyjny XIX. wieku.
2. Rozwój ekonomiczny nowożytnych wieków.
3. Znaczenie pieniędzy w dzisiejszem gospodarstwie społecznem.
4. O początkach plemion polskich i ich życiu.

5. Plan kampanii wiedeńskiej (ucz. Friemann)
6. Jan Sobieski pod Wiedniem.
7. „Wizye z przeszłości“ K. Górskiego (pogadanka).
8. Świat starożytny.
9. O Zygmuncie Krasińskim.
10. O Joachimie Lelewelu.
11. Rok 1812.
12. Z dziejów konfederacyi barskiej.
13. O Hugonie Kołłątaju.
14. O Janie Koziętulskim.

Na posiedzeniach wygłaszano obok referatów także deklamacye i recytacye. W tym dziale pracy Kółka pracowali przeważnie uczniowie klas niższych a zwłaszcza III. klasy.

Czytelnia urządziła w ubiegłym roku szkolnym dwa obchody: ku czci Stanisława Wyspiańskiego i obchód w studniarnię rocznicę urodzin Zygmunta Krasińskiego.

Czytelnia prenumerowała Tygodnik illustrowany, Świat i Kronikę Powszechną.

2. Kółko historyczne.

W pracach utworzonego w r. 1910 Kółka historycznego brali udział w ubiegłym roku szkolnym jedynie uczniowie klasy VIII. Posiedzenia pod kierunkiem prof. Aleksandra Medyńskiego odbywały się przy stałym udziale 40 — 50 uczniów a program pracy Kółka obejmował przede wszystkim pogłębienie dziejów wewnętrznych Polski oraz czasów porozbiorowych pod trzema zaborami.

Uczniowie wygłosili na podstawie dzieł, dostarczonych przez Kuratora, następujące referaty:

1. Geneza państwa polskiego.
2. Istota i treść władzy książęcej w Polsce w dobie piastowskiej.
3. Sprawa następstwa tronu w Polsce.
4. Geneza stanu duchownego, szlacheckiego, mieszczańskiego i włościańskiego.
5. Istota i treść konfederacyi.
6. Siła zbrojna za Piastów.
7. Prawo magdeburskie w Polsce.
8. Polacy na soborze w Konstancyi.
9. Nowe źródła do dziejów Polski za Wł. Łokietka.
10. Ustrój społeczny w Konstytucyi Trzeciego Maja.
11. Reforma rządu i sejmowania w tejże Konstytucyi.
12. Oręż polski w dobie Napoleońskiej (na podstawie dzieła Dra M. Kukiela).

13. Ustrój Księstwa Warszawskiego.
14. Ustrój Królestwa Kongresowego.
15. Praca konspiracyjna w Królestwie Polskiem przed wystąpieniem W. Łukasińskiego.
16. Waleryan Łukasiński na tle epoki.
17. Ludzie i instytucje Królestwa Kongresowego.
18. Powstanie listopadowe i styczniowe.
19. System Mikołajewski w Królestwie Polskiem.
20. Rządy Rosyi w Kraju Tarnopolskim.

Nadto czytali uczniowie wyjątki z dzieła Franciszka Bujaka: „Galicya“.

3. Bezpłatna uczelnia.

Towarzystwo Pomocy naukowej, pozostające pod przewodnictwem radcy Dra Maciszewskiego, utrzymuje rok czwarty bezpłatną uczelnię dla niezamożnej młodzieży miejscowej. Uczelnia, której kierownikiem jest prof. dr. Henryk Orliński, dostarczyła tego roku 28 uczniom umieszczenia, opału, światła, posiłku i pomocy w nauce.

SPRAWOZDANIE ZARZĄDU BIBLIOTEKI POMOCY KOLEŻAŃSKIEJ.

W Zakładzie istnieje od r. 1900. zbiór książek szkolnych, bardzo obfity. Obecnie po wysortowaniu książek, które bądź to wyszły już z obiegu szkolnego, bądź też wskutek prawie zupełnego zniszczenia nie nadają się do użytku, zbiór przedstawia pokaźną cyfrę z górą 3000 tomów. Uzupełniają go uczniowie sami w postaci dobrowolnej ofiary książek szkolnych im zbędnych a w zamian wypożyczają potrzebne. W roku szk. 1911/12. korzystało z tego księgozbioru 350 uczniów tutejszego zakładu a 10 z zakładów innych. Brak odpowiednich urządzeń powoduje, że księgozbiór ten niszczeje.

Stanisław Rudnicki
zawiadowca biblioteki koleż.

X. FUNDUSZ KU WSPIERANIU UBOGICH UCZNIÓW.

1. Kapitał żelazny umieszczony na książeczce N. 27593 tarnopolskiej Kasy Oszczędności	1000 K. — h.
2. Odsetki od tego kapitału do 1 stycznia 1912	46 K. 14 h.
3. Zebrano przy wpisach	134 K. 06 h.
4. Dar W. P. Karola Ackermanna z przedstawienia kinematogr.	100 K. — h.
5. Dar W. P. Eitelberga	10 K. — h.
6. Dar W. P. Ad. Kopczyńskiego	5 K. — h.
7. Znaczkę poczt. zost. w aktach przez p. St. Horodyskiego	— K. 35 h.
8. Subwencja Kasy Oszczędn. tarnop.	50 K. — h.
9. Dochód z wieczorku Adama Mickiewicza	30 K. — h.
Razem	1375 K. 55 h.

ROZCHÓD.

1. Fundusz żelazny złożony na książeczkę Kasy Oszczędn.	1000 K. — h.
2. Zapłacono wpis za ubogich uczniów	6 K. 20 h.
3. Wydano na ubranie ubogim uczniom	173 K. — h.
4. „ na zapomogi i stancye	107 K. — h.
5. „ na lekarstwa	10 K. — h.
6. „ oprawa książek z bibl. Koleż. i pułki	65 K. — h.
7. „ na stempel o subwencję K. O.	— K. 26 h.
	<u>1361 K. 46 h.</u>

Pozostałość kasowa na r. szk. 1912/13 wynosi 14 K 09 hal

KLASYFIKACYA ZA II. PÓŁR. 1910/11.

	I		II		III		IV		V		VI		VII		VIII		Ra- zem	
	a	b	a	b	a	b	c	a	b	a	b	a	b	a	b			
Klasyfikacya za II. półr. 1910/11.																		
Uzdolnieni chlubnie	6	2	1	2 ¹	3 ¹	6 ¹	4	3 ¹	2 ²	1	3	2	4	3	8	7	59 ⁶	
Uzdolnieni	28 ³	29	26 ³	30 ⁴	26 ²	32 ¹	24 ¹	18 ³	35 ⁶	22 ⁴	26 ²	30	43	21 ²	18 ²	23	453 ³³	
Uzdolnieni na ogół	4	6	4	2	5 ¹	4 ¹	4	4	8	—	—	—	—	—	—	—	41 ²	
Do egzaminu poprawcz. przeznaczono	2	3	—	4	9 ³	2 ¹	1 ³	3	0 ³	12	12 ¹	7 ¹	2 ¹	7	4 ²	1 ¹	69 ¹⁶	
Do egzaminu uzupełniają. przeznaczono	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
Nieuzdolnieni	4	1 ¹	1	7 ¹	2	3	1 ¹	—	5	3	5	1	—	5	—	—	38 ³	
Ostateczny wynik klasyfikacyi za rok 1911.																		
Uzdolnieni chlubnie	6	2	1	2 ¹	3 ¹	6 ¹	4	3 ¹	2 ²	1	3	2	4	3	8	2	7	59 ⁶
Uzdolnieni	30 ³	31	26 ³	34 ⁴	35 ⁵	34 ²	25 ⁴	21 ³	35 ⁹	33 ⁴	34 ³	37 ¹	45 ¹	28 ²	22 ⁴	24 ¹	24	515 ⁴⁹
Uzdolnieni na ogół	4	6	4	2	5 ¹	4 ¹	4	4	8	—	—	—	—	—	—	—	—	41 ²
Nieuzdolnieni	4	2 ¹	1	7 ¹	2	3	1 ¹	—	5	4	9	1	—	5	—	—	—	44 ³

	I			II			III			IV			V		VI		VII		VIII		Ra- zem	
	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	a	b	a	b				
slug prywatnych	1	3			3	3			1	1					1	1			1	1	16	
osob wolnego zawodu	2	2		1	3	3	5		1	1				1	7				3	4	24	
wdow	2	2		5	2	2	5		3	1				1	3				2	5	54	
sierot bez ojca i matki				1										1						2	4	
11. Klasyfikacya za II. półr. 1911/12																						
Uzdolnieni chlubnie	6 ¹	2 ¹		3	4		3 ¹	5 ²	10	6 ³	6			3		2	4	4	4 ¹	5	7 ¹	74 ¹⁰
Uzdolnieni	25 ⁴	24		28 ¹	24 ¹	25 ²	31 ⁵	28 ³	25 ¹	26 ¹	11		16 ¹	15 ¹	22 ¹	19 ¹	20 ¹	30	28 ²	25 ³	422 ²⁸	
Uzdolnieni na ogół	1	1		1	2	3	6 ¹	5 ²	3	4	5		3 ¹	7 ¹	6 ¹	4	6	5	0 ¹		31 ³	
Do egzaminu poprawcz. przeznaczeni	1	4 ¹		1	4	7 ¹			0 ¹	1			3 ¹	7 ¹	6 ¹	4	6	5	0 ¹		49 ⁷	
Do egz. uzupełniającego przeznaczeni																						
Nieuzdolnieni	3	4		5	5		3	1	1	2	5	4	6	7	8	9	5					69 ¹ 645 ⁴⁹
12. Frekwencya na przedmioty nadobowiązkowe.																						
na historję kraju rodzinnego									39	36	28			15	16	14	8	7			103	
„ język ruski									11	4	6			15	16	14	4	7			82	
„ gimnastykę	20	31		13	13	5	15	4	6	17	9			1	5	4	3	13			163	
„ śpiew	1	5					7		5	7	2			1	1	2	1	8			40	
„ rysunki	36	35		38	39	38	41	39	2	3	4			1	2	1	1	1			277	
„ muzykę									4	5	4			1	2	3	4	6			32	
„ kaligrafię	36	35																			71	
13. Stypendya i zapomogi.																						
Stypendyum fundacyi br. Hirscha							1		1												1	
„ Teodora Paprockiego														1							1	
„ Podlewskiego														1							1	
„ Franciszka Tarnawskiego																				1	1	
„ Rusejana Rafała																			1		1	
„ skarbowe				1											2						3	

XII. KLASYFIKACYA UCZNIÓW

za rok szkolny 1911/12.

KLASA I. A.

Baziak Stanisław

Beigel Filip

Biała Józef

Birkenfeld Ludwik

Bohaczewski Józef

Brum Aron

Buczowski Maryan

Chinkes Dawid

Cwiakalski Józef

Exelbirt Abraham

Exelbirt Wilhelm

Gottlieb Kazimierz

Grün Izydor

Kuzian Stanisław

Łomnicki Kazimierz

Mantel Marcei

Mitschka Żdzisław

Nussbaum Jakób

Nussbrecher Ignacy

Olbracht Kazimierz

Podorożny Piotr

Popławski Romuald

Raschka Wiktor

Schwalb Leon

Skorecki Mirosław

Sommer Kazimierz

Treister Juliusz

Wiatrowy Kazimierz

Zabieżewski Adolf

Zacharyasiewicz Adolf

Zając Dyonizy

Zamorski Teodozy

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 1 ucznia, za nieuzdolnionych uznano 3 uczniów.

KLASA I. B.

Altschüler Adolf

Biernat Antoni

Bolkot Władysław

Cisowski Antoni

Czarnecki Stanisław

Dick Majer

Dynes Hirsch

Fell Benedykt

Gelles Michał

Heller Izrael

Horowitz Izydor

Jäger Maksymilian

Kamiński Władysław

Kukułka Józef

Łańcucki Jan

Mazacz Franciszek

Obler Maksymilian

Reichmann Maurycy

Robak Jan

Rosenblum Stanisław

Rosenfeld Kamillo

Schapira Salomon

Sereth Abraham

Silberg Juliusz

Sozański Józef

Szczęsnowicz Bronisł.

Szul Seweryn

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4 uczniów, za nieuzdolnionych uznano 4 uczniów.

KLASA II. A.

Aptowicz Simon

Bart Elias

Bessaga Włodzimierz

Borecki Tadeusz

Ceremuga Maryan

Czyrski Ignacy

Chuwen Izydor

Gajda Tadeusz

Groszek Józef

Hefter Maksymilian

Kuzian Kazimierz

Łukaszewicz Leon

Margulies Mojżesz

Moszczyński Leon

Obfidowicz Karol

Oleksy Kazimierz

Pariser Józef

Perlmutter Mojżesz

Piątkiewicz Rościsław	Rathaus Rudolf	Wareżak Jan
Raczyński Juliusz	Rokicki Stefan	Wereszczyński Józef
Raczyński Zygmunt	Tichy Tadeusz	Wojtowicz Antoni
Radziszewski Aleksand.	Trembałowicz Michał	Zimeth Rudolf
Rappaport Gustaw	Turosz Wawrzyniec	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 1 ucznia, za niezdolnionych uznano 5 uczniów.

KLASA II. B.

Amarant Adolf	Kwaśnicki Kazimierz	Reiser Emanuel
Bator Stanisław	Kucy Franciszek	Rosenstock Józef
Dubelski Aleksander	Lehman Maryan	Schapira Maurycy
Flaschner Meier	Mazur Grzegorz	Schwadron Markus
Gold Hugo	Manheim Izydor	Starysoler Herman
Hoch Chaim	Muszasty Nestor	Świrski Kazimierz
Imber Jakób	Mucha Mieczysław	Tokayer Jakób
Kalinowski Tadeusz	Ogiński Piotr	Turski Zbigniew
Klinger Jakób	Paskowski Fran.	Zilz Zygmunt
Körner Stefan	Reitarowski Rodion	Zioła Stefan

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4 uczniów, za niezdolnionych uznano 5 uczniów.

KLASA II. C.

Bazar Benjamin	Gelbard Natan	Pajkusz Zenon
Bilber Chaim	Günsberg Moritz	Płochocki Stanisław
Ciszkowicz Władysław	Hardy Władysław	Podgórski Stanisław
Czaczkes Abraham	Hirschhorn Saul	Schrenzel Fischel
Dziadek Antoni	Horak Wilhelm	Spatzerman Leib
Erbsen Mojżesz	Kłapouszczak Jan	Sternik Izydor
Feigenbaum Leon	Kurdydyk Teodozy	Winkler Mojżesz
Fisch Ludwik	Kusznir Łukasz	Zadurowicz Zenon
Frey Adam	Olejniki Józef	Zoller Arnold
Gelbard Jonasz		

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów, za niezdolnionych uznano 3 uczniów.

KLASA III. A.

Einleger Meszulem
 Feldmann Józef
 Friemann Leon
Gajewski Wiktor
 Gawalewicz Adam
 Gälber Bernard
 Günsberg Bertold
 Hacker Rudolf
 Hermann Mirosław
Hornstein Berci
Józienko Michał
 Katz Dawid
 Kirył Michał
 Klang Klemens

Konarski Bolesław
 Kurdydyk Jarosław
 Lewandowski Jan
 Margulies Józef
 Mazurkiewicz Wład.
 Morgenstern Michał
 Olinkiewicz Piotr
 Perekładowski Witold
 Pielich Antoni
 Piotrowski Jakób
 Pollak Henryk
 Rosenhauch Leon
 Rosenmann Wolf
 Rudich Markus

Samardak Józef
 Schorr Samuel
 Schönberg Lazar
 Schüssel Józef
 Schwarz Schmiel
 Siekanowicz Piotr
 Szilagyi Józef
 Szlagor Maryan
 Szul Izidor
 Ungar Salomon
 Weiss Michał
 Wojewoda Jan

Za nieuzdolnionego uznano 1 ucznia.

KLASA III. B.

Adlersberg Maurycy
 Aptowicz Nachem
 Belemer Filip
 Dorożyński Piotr
 Dziadykiewicz Mirosł.
 Gelles Mojżesz
 Gidyński Zygmunt
 Grosskopf Natan
 Grün Leon
 Günsberg Hirsch
 Hefter Maurycy
 Hilfer Ozyasz
 Jastrzębski Alojzy

Jurczyński Emil
Katz Adolf
 Kołodkiewicz Piotr
 Nussbaum Filip
 Ostrożyński Rudolf
 Pineles Herman
 Pomezanski Tadeusz
 Różowski Władysław
 Rudnicki Stefan
 Rudzewicz Tadeusz
 Szapu Gerson
 Schmetterling Wolf
 Sperling Józef

Spiegel Leon
 Stark Herman
Sternschuss Zygmunt
 Waldmann Hersch
 Wasylkowski Zyg.
 Weissglas Jakób
 Wessely Władysław
 Wiesel Bronisław
Zaborniak Antoni
 Zajac Jan
 Zajac Stanisław
 Zaleski Józef

Za nieuzdolnionego uznano 1 ucznia.

KLASA IV. A.

Aszkenaze Izaak
Bessaga Mieczysław
Borodajkiewicz Leon
 Brogowski Ryszard
 Bundyk Wacław

Chwastyk Michał
Czubaty Dymitr
 Domaradzki Antoni
 Dżendżera Józef
Epstein Chaim

Freudenthal Otto
 Gałęcki Roman
 Górnicki Jan
 Grychowski Stanisław
 Hindes Majer

Juzwa Stanisław
Kamiński Władysław
Kanner Juliusz
Katz Leon
Kesten Leon
Kłębek Jan
Koerner Roman
Kowenicki Tadeusz

Kruh Arnold
Krupa Emil
Kucy Jan
Kullanda Mieczysław
Lehman Zygmunt
Margulies Izrael
Oleksy Mieczysław
Piket Mojżesz

Piwocki Jan
Szozda Bronisław
Szwajkowski Witold
Taffet Karol
Weiss Meilech
Winter Wolf
Wowk Mikołaj

Za nieuczelnionego uznano 1 ucznia.

KLASA IV. B.

Altschüler Wolf
Biener Alfred
Bochenek Leon
Bojkiewicz Roman
Buczowski Mieczysław
Burstin Artur
Chruszcz Szymon
Chudykowski Wład.
Dankiewicz Jan
Dobrzaniecki Wład.
Domański Kazimierz
Feiner Franciszek

Feldmann Herman
Gehler Izak
Góral Jan
Halpern Samuel
Horak Maryan
Hornik Adolf
Jach Kazimierz
Janiszewski Roman
Januszewski Edmund
Jastrzębski Kazim.
Kanfer Samuel
Koss Alfred

Kucharuk Włodzim.
Landau Herman
Makar Stanisław
Manheim Zygmunt
Marmor Mojżesz
Monath Leon
Rosner Mieczysł.
Saturski Adolf
Skowronek Antoni
Unolt Franciszek
Weinsaft Lazar
Wyspiański Tadeusz

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 1 ucznia, za nieuczelnionych uznano 2 uczniów.

KLASA IV. C.

Bergner Samuel
Feigenbaum Benjamin
Gelber Maksymilian
Goliger Mojżesz
Gorczyński Emil
Graban Stanisław
Grosskopf Ozyasz
Jakubiec Bronisław

Janicki Stanisław
Korytko Janusz
Kramarczuk Stefan
Mantel Edward
Mosberg Izak
Moser Rubin
Rosenhauch Maurycy

Rothstein Salomon
Schmierer Mojżesz
Speiser Izrael
Stypka Andrzej
Szwiszc Samuel
Sygall Rudolf
Teich Józef

Za nieuczelnionych uznano 5 uczniów.

KLASA V. A.

Beigel Ernest	Rathaus Gustaw	Szałagan Jan
Beigel Jakób	Reis Bynem	Szapu Samson
Biłous Kazimierz	Saphir Henryk	Szmigielski Stanisław
Krell Wolf	Skrzypczuk Sofron	Wołowczuk Piotr
Markheim Aleksander	Spiegelglass Majer	Zawałykuł Bazyli
Maruschinetz Antoni	Sternberg Jakób	Zubrzycki Sebastyan
Raschbaum Marek		

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 3 uczniów, za niezdolnionych uznano 4 uczniów.

KLASA V. B.

Beigel Ignacy	Kahl Antoni	Pilipowski Samuel
Dmytrów Eugeniusz	Müller Bolesław	Rubaszewski Kazim.
Fürst Bernard	Neumann Dawid	Schwarzberg Gustaw
Hermann Eugeniusz	Ostern Lazar	Vogel Joachim
Ingwer Mechel	Piątkiewicz Stanisław	Więcek Kazimierz

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów, za niezdolnionych uznano 6 uczniów.

KLASA VI. A.

Berger Czesław	Hołowaty Karol	Müller Tadeusz
Berger Józef	Horeczy Bogusław	Offenberger Jakób
Czyżewski Bazyli	Klimów Romuald	Olejniki Albin
Eisenberg Józef	Kollenberg Mojżesz	Stern Srul
Gajewski Józef	Łysiak Sergiusz	Stolzenberg Dawid
Gocki Maryan	Menderer Ferdynand	Wiesel Karol
Goldenstein Joachim	Michalik Tadeusz	Wollach Izak
Heller Mojżesz	Młodzianowski Stanisław	Żerebecki Żdzisław

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 6 uczniów, za niezdolnionych uznano 7 uczniów.

KLASA VI. B.

Balik Leon	Gelbard Jakób	Podhajny Władysław
Brudziński Ludwik	Gottfried Rudolf	Pszeniczny Władysław
Brummer Mojżesz	Heller Jakób	Saphir Norbert
Chromy Leopold	Iwaszkiewicz Adam	Sass Jakób
Dyrkacz Jan	Jaworski Korneli	Świrski Władysław
Fischer Zygmunt	Kociuba Jan	Weinsaft Izak
Friemann Jakób	Kowenicki Jan	Wierzbicki Stanisław
Fudali Łukasz	Krzyśków Michał	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4 uczniów, za niezdolnionych uznano 8 uczniów.

KLASA VII. A.

Bandler Nuchim	Frisch Wilhelm	Olchawa Tadeusz
Büschel Dawid	Glasgall Salomon	Orzechowski Franc.
Czaczkas Abraham	Gold Alfred	Piechurski Zygmunt
Czaczkas Izrael	Klahr Aleksander	Raszowski Stanisław
Czaczkas Mojżesz	Krupa Julian	Rathaus Karol
Dilny Bazyli	Kurdydyk Jan	Rechowicz Seweryn
Dyk Mojżesz	Kurzeja Jan	Rothfeld Józef
Freudmann Karol	Kuźma Zenon	Schächter Izak

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 6 uczniów, za niezdolnionych uznano 9 uczniów.

KLASA VII. B.

Andermann Leon	Krzyśków Stefan	Skowroński Marcin
Andermann Salomon	Mannheim Salo	Sochacki Zbigniew
Augustyniak Stanisław	Mannheim Schmiel	Solecki Józef
Bandler Nuchim	Mroczkowski Tadeusz	Srokowski Kazimierz
Baras Efroim	Nussbaum Dawid	Strzembosz Stefan
Flisak Szczepan	Oborski Eugeniusz	Szymański Józef
Gruber Dawid	Raba Waleryan	Tichy Stanisław
Hammer Jakób	Reichmann Markus	Tomaszewski Józef
Heilmann Józef	Rubinstein Juda	Wojnarski Mikołaj
Heller Simche	Safrin Chaim	Zieliński Mikołaj
Kiwetz Jakób	Sass Izrael	
Kołodkiewicz Jerzy	Skowroński Hipolit	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5 uczniów, za niezdolnionych uznano 5 uczniów.

KLASA VIII. A.

Auerbach Selig
Baran Jan
Berlas Sindel
Binder Salomon
Bomse Jakób
Buge Majer
Dem Lazel
Dyaków Władysław
Eitelberg Józef
Friedmann Dawid
Gajer Edward

Grosskopf Ire
Guttman Benzion
Holzhausen Józef
Jagiellowicz Teodor
Katz Mendel
Kiweluk Jan
Kleiner Samuel
Kondrowski Karol
Kotowicz Modest
Labiner Jakób
Margulies Mojżesz

Meller Józef
Moszczyński Józef
Peczenik Hirsch
Rauch Nachmann
Rosenblum Aron
Sakaluk Paweł
Schapira Józef
Schmetterling Dawid
Śliwiński Jan
Sperling Ernest
Sternschuss Benedykt

KLASA VIII. B.

Benzion Hersch
Bessaga Tadeusz
Blumenfeld Majer
Bojczuk Jan
Byczek Paweł
Chabło Stefan
Dziubaty Piotr
Gertler Chune
Jaskólski Maryan
Kasperski Bronisław
Korcowski Franciszek

Krell Hirsch
Kuczkowski Tadeusz
Leśniowski Marcin
Lippe Leib
Lustig Wilhelm
Maimann Leon
Meller Szymon
Misiewicz Jan
Nowak Stanisław
Nürnberg Markus
Nussbaum Leon

Oezeret Emil
Raczyński Feliks
Schapira Abraham
Schmetterling Szym.
Schwalb Oskar
Stasyszyn Julian
Świstun Aleksander
Uruski Mikołaj
Wierzbicki Jan
Wiesenthal Dawid

WYNIK EGZAMINU DOJRZAŁOŚCI.

ODDZIAŁ I.

Adler Naftali (pryw.)
Auerbach Selig
Baran Jan
Berlas Sindel
Binder Salomon
Bomse Jakób
Buge Majer
Dem Lazel
Dyaków Władysław
Ehrlichówna Hel. (pryw.)
Eitelberg Józef
Friedman Dawid

Gajer Edward
Grosskopf Ire
Guttman Benzion
Holzhausen Józef
Jagiełłowicz Teodor
Katz Mendel
Kiweluk Jan
Kleiner Samuel
Kondrowski Karol
Kotowicz Modest
Labiner Jakób
Margulies Mojżesz

Meller Jakób
Moszczyński August
Peczenik Hirsch
Rauch Nachmann
Rosenblum Aron
Sakaluk Paweł
Schapira Józef
Schmetterling Dawid
Śliwiński Jan
Sperling Ernest
Sternschuss Benedykt

ODDZIAŁ II.

Benzion Hersch
Bessaga Tadeusz
Blumenfeld Majer
Bojczuk Jan
Byczek Paweł
Chabło Stefan
Dziubaty Piotr
Gertler Chune
Imberówna Zep. (pryw.)
Jaskólski Maryan
Kasperski Bronisław
Korcowski Franciszek

Krell Hirsch
Kuczowski Tadeusz
Landesberg B. (pryw.)
Leśniowski Marcin
Lippe Leib
Lustig Wilhelm
Maimann Leon
Meller Szymon
Misiewicz Jan
Nowak Stanisław
Nürnberg Markus
Nussbaum Leon

Oczeret Emil
Raczyński Feliks
Reichmann S. (pryw.)
Rosenówna M. (pryw.)
Schapira Abraham
Schmetterling Szym.
Schwalb Oskar
Stasyszyn Julian
Świstun Aleksander
Uruski Mikołaj
Wierzbicki Jan
Wiesenthal Dawid

